



Llei d'expropiació forçosa

Llei de 16 de desembre de 1954 sobre expropiació forçosa (BOE núm. 351, de 17 de desembre)

Llei traduïda i anotada pel Servei Lingüístic de l'Àmbit Judicial. Està actualitzada fins a la darrera modificació normativa, feta per la Llei 17/2012, de 27 de desembre, de pressupostos generals de l'Estat per a l'any 2013 (BOE núm. 312, de 28 de desembre, i suplement en català de la mateixa data). Aquesta edició recull literalment el text en català publicat en els suplementos en llengua catalana del BOE.

Aquesta informació no substitueix la publicada en els diaris oficials, únics instruments que donen fe de la seva autenticitat.

EXPOSICIÓ DE MOTIUS

I. Justificació de la reforma i nou àmbit legal de l'expropiació

L'expropiació forçosa estableix el supòsit en què, decidida la col·lisió entre l'interès públic i el privat, en consideració a la prevalença lògica del primer, resulta obligat arbitrar el procediment legal adequat per promoure jurídicament la transmissió imperativa del dret expropiat i per, consegüentment, fer efectiva a favor del particular la indemnització justa corresponent. Atès que l'expropiació implica un resultat jurídic sempre idèntic, les modificacions de les seves bases legislatives procedeixen fonamentalment ja de la concepció més o menys àmplia del camp a què s'estén l'interès públic, ja dels progressos tècnics que permeten perfeccionar el procediment calculat, i això, d'una banda, a fi de satisfer les exigències de l'eficàcia administrativa, i d'una altra, per fer efectives les garanties del particular, així en l'ordre de la defensa contra una expropiació irregular com en el del reconeixement i el pagament de la indemnització justa que per principi es reconeix.

La simple indicació que l'expropiació forçosa es regeix al nostre país per una llei promulgada el 10 de gener de 1879 justifica àmpliament la preocupació entorn d'un possible i greu desajust entre l'ordre real de fins i mitjans que l'acció de l'Administració emmarca avui —gairebé setanta-cinc anys més tard— i el sistema de preceptes que integren la normativa vigent. És veritat que la subsistència prolongada d'una llei d'ordre bàsic no és pròpiament un argument contra la seva qualitat tècnica i ni tan sols contra la seva validesa politicolegal, però aquella i aquesta estan dominades pel supòsit que romanguin relativament incòlumes la configuració dels interessos en joc i els principis fonamentals que serveixen de premisses obligades a la llei.

Pel que fa a l'expropiació forçosa, l'anàlisi més superficial dels factors d'índole diversa que cal considerar després de l'esbós tècnic de la institució posa de manifest la desarticulació general de les circumstàncies polítiques, administratives i de qualsevol altra mena que van servir de plataforma a la llei fins ara vigent. Pel que fa a la flexibilitat, agilitat i eficàcia que la llei esmentada permet a l'Administració, encara que aquest no sigui l'aspecte més important que suscita la situació actual, és suficient recordar de quina manera mitjançant la llei de 7 d'octubre de 1939 es va haver d'improvisar, un tant sota la coacció de circumstàncies d'excepció, un procediment d'urgència, a fi d'aconseguir evitar que la utilització de mecanismes legals fora de fase posés traves al ritme exigít per la urgència de la reconstrucció nacional o que l'acció administrativa impulsada l'entorpís. Però la llei de 1939, que de tota manera ha estat un encert innegable de política legislativa que encara pot donar bons fruits, va eludir conscientment els problemes capitals que l'expropiació planteja, no només quan es pretén actualitzar l'interès públic, sense cap altra demora que la inevitable, sinó, sobretot, quan una concepció més justa, des del punt de vista social de l'estructura

econòmica, altera sensiblement la base tècnica de l'expropiació i els procediments valoratius de la indemnització. El fet que el legislador, conscient de les limitacions obligades de la Llei de 1939, no hagi promogut fins ara la reforma és només un indicatiu de la magnitud dels problemes que implica; però, al mateix temps, l'ús reiterat que els últims anys s'ha fet de l'autorització d'urgència posa de manifest la deficiència amb què la norma encara en vigor serveix a les exigències del moment.

Des de 1879 no és exagerat afirmar que les bases polítiques, socials, econòmiques i de qualsevol altra mena, condicionants de l'acció de govern, han experimentat desplaçaments tan significatius, que totes les institucions del dret administratiu clàssic, fins i tot sense resultar deformades en l'esquema tècnic, han hagut de ser readaptades convenientment, a fi de poder-hi operar com a mitjans idonis al servei d'una acció administrativa de signe i intensitat molt diferents als que es van considerar òptims en l'època en què va sorgir. Respecte de l'expropiació, això és molt més urgent precisament perquè per definició en el grau que és un sacrifici considerable de l'interès privat, és el punt on immediatament repercuteixen les exigències creixents de l'interès públic.

Sobre el radi d'acció que l'ordre polític liberal fixava a l'expropiació, ha actuat, en primer terme, el principi que expressa la consciència social del nou Estat i que avui es projecta sobre tota l'obra legislativa d'aquest. L'article 10 de la Constitució de 1876, del qual l'article 1 de la fins ara vigent Llei d'expropiació porta el principi d'autorització, s'expressa en els termes que «... ningú no pot ser privat de la seva propietat, llevat per una autoritat competent i per una causa justificada d'utilitat pública, sempre després de la prèvia indemnització corresponent». L'article 32 del Fur dels espanyols, de 17 de juliol de 1945, en el paràgraf segon, amplia significativament el principi, sense perjudici d'aconseguir una formulació més rígida dels límits de legalitat. «Ningú no pot —diu— ser expropiat, llevat per una causa d'utilitat pública o d'interès social, després de la prèvia indemnització corresponent, i d'acord amb el que disposen les lleis». En consagrar l'expropiació per interès social, la llei fonamental incorpora jurídicament una concepció que, havent superat l'agre individualisme del sistema jurídic de la propietat privada de l'economia liberal, entén implícita, darrere de tota relació de domini, una funció social de la propietat. Conseqüentment, l'expropiació ha de ser ara configurada des d'aquesta nova perspectiva, a fi de brindar a l'Administració mitjans aptes per fer efectiu el principi contingut en l'estatut fonamental de drets i deures dels espanyols.

Aquesta concepció més àmplia de l'expropiació ha estat projectada sobre la legislació avui en vigor, almenys en aspectes parcials. Tota la legislació del nou Estat en matèria de colonització, matèria tan sensible a les urgències de l'interès social, està inspirada en aquest gir tan significatiu. S'ha estimat que la Llei no estaria a l'altura dels principis que avui conformen la nostra legislació si plantegés els seus problemes des de l'angle visual angost que dona perspectiva a la de 1879. Conseqüentment, s'ha desenvolupat, amb la precisió possible, aquella distinció fonamental entre l'expropiació d'utilitat pública i l'expropiació d'interès social de l'article 32 del Fur dels espanyols, i s'ha generalitzat, amb les garanties formals obligades, la possibilitat —insòlita en el concepte clàssic de l'expropiació— de referir-ne els beneficis a particulars per raons d'interès social.

Però, al costat d'aquest eixamplament del camp de fins, l'àmbit de l'expropiació havia de ser considerat de nou, de manera que pogués acollir les ampliacions tan notables que ha experimentat a l'empara de la legislació especial, amb vista a l'objecte expropiable i a l'índole dels interessos afectats pel sacrifici, i cridats, per tant, a ser tinguts en compte en la indemnització. Basti al·ludir a l'expropiació de participacions en el capital social, expropiació d'explotacions afectades per l'acció de l'Estat sobre l'economia, per exigències de la gestió

dels serveis públics, en preferir-se establir-los sota el patró de la nacionalització, municipalització o provincialització. D'altra banda, al costat de l'expropiació típica han sorgit figures com el consorci o l'arrendament forçós, en les quals s'aprecia la nota comuna de la satisfacció de l'interès públic per una acció imperativa sobre l'aprofitament del bé que n'és objecte, que no arriba a ser tan radical i enèrgica que obligui a la transmissió de la propietat, però que implica una limitació individualitzada del domini a la qual cal buscar la compensació adequada i justa. També els casos en què l'acció administrativa exigeix l'expropiació de grans zones requerien que s'arbitrés un procediment per fer-la efectiva dins d'una tramitació unitària. En conseqüència, la Llei reflecteix una concepció de l'expropiació, segons la qual ha de ser l'estatut legal bàsic de totes les formes d'acció administrativa que impliquin una lesió individualitzada dels continguts econòmics del dret del particular per raons d'interès general, i com a tal s'estructura, sense perjudici del respecte obligat a les característiques peculiars de cada figura en particular.

Portant aquest principi a les conseqüències lògiques, s'ha intentat, finalment, cridar l'atenció sobre l'oportunitat que aquesta Llei ofereix, i que no s'hauria de desaproveitar, de posar remei a una de les deficiències més greus del nostre règim jurídic administratiu, com és l'absència d'una pauta legal idònia, que permeti fer efectiva la responsabilitat per danys causats per l'Administració. Sota l'imperi de criteris jurídics administratius que ja havien caducat quan van ser adoptats pel nostre ordenament, els límits tècnics dins dels quals es desenvolupa entre nosaltres la responsabilitat per danys de l'Administració resulten avui tan angostos, per no dir pràcticament prohibitius, que els resultats de l'activitat administrativa, que porta amb si una inevitable seqüela accidental de danys residuals i una constant creació de riscos, reverteixen a l'atzar sobre un patrimoni particular en verdaderes injustícies, emparades per un injustificat privilegi d'exoneració. S'ha estimat que aquesta és una ocasió ideal per obrir, almenys, una bretxa en la rígida base legal que, perjudicant l'interès general, no pot protegir interessos de l'Administració insolidaris amb aquell, com sense més ha demostrat la legislació de règim local vigent en incorporar, en aquesta important matèria, els criteris més progressius suggerits per la legislació comparada i la doctrina científica. S'ha entès així, no sense fer-se càrrec que la Llei d'expropiació no pot ser, per descomptat, la base normativa en què s'integrin tots els preceptes jurídics rectors sobre això, però sí, almenys, una norma que pot molt bé recollir una sèrie de supòsits realment importants, en els quals, al marge d'un estret dogmatisme acadèmic, es pot apreciar sempre el mateix fenomen de lesió d'un interès patrimonial privat, que, encara que resulti obligada per exigències de l'interès o de l'ordre públic, no és just que sigui suportada a càrrec solament del titular del bé jurídic danyat.

Únicament edificant sobre aquesta àmplia base, i dominant-la des d'una preocupació d'eficàcia, l'Administració espanyola pot comptar amb un instrument capaç perquè la seva acció no resulti frenada per la rigidesa de concepcions dogmàtiques de les relacions jurídiques privades, i al mateix temps perquè la lesió ocasionada al particular, encara que sigui per motius fonamentats, no es quedi sense una compensació justa. És clar, doncs, que el contingut de l'article 1 s'ha de considerar des d'aquest punt de vista, ja que és merament una norma de delimitació del camp objectiu d'aplicació a què s'estén la Llei, i no una expressió conceptual de la figura jurídica de l'expropiació.

II. Procediment

Juntament amb la preocupació per assolir els horitzons actuals de l'expropiació, la Llei ha estat concebuda sota el signe de l'eficàcia. S'ha tingut en compte, abans de res, que l'imperatiu de l'interès públic que governa tota la institució no s'esgota en la transmissió imperativa del dret o bé expropiat, sinó que dona per fet que això s'ha d'aconseguir en un

termini que no perjudiqui l'oportunitat de la mesura. Les dificultats en aquest ordre provenen del fet que, d'altra banda, la Llei d'expropiació s'ha de concebre de manera que proporcioni un sistema de garanties adequat al particular interessat, cosa que exigeix mitjans processals proporcionats. Una solució simplista, que sacrifiqui aquest últim aspecte, ignora el fet que aquí no lluiten l'interès públic, que impulsa a consumir l'expropiació, i l'interès privat, que tendeix a demorar-la. Plantejada d'aquesta forma l'oposició d'interessos, no s'oferiria cap dubte sobre el criteri cridat a prevaler. Mes, en realitat, aquí el legislador ha d'arbitrar entre les exigències del ritme de l'execució de l'obra o servei i les de no menor interès públic, ni inferior rang, d'aconseguir la indemnització justa que per principi es reconeix al particular afectat.

La Llei procura eliminar tots els obstacles processals que es puguin alçar, encara que sigui lateralment, contra el fet de l'expropiació; modera els utilitzables contra la necessitat d'ocupació i, finalment, tendeix a assegurar-se contra un ús maliciós dels mitjans reconeguts, evitant-ne la utilització amb ànim merament pertorbador. Una anàlisi, encara que sigui succincta, de la nostra actual situació legislativa en relació amb els supòsits d'aquesta Llei resulta summament aclaridora en aquest punt.

La Llei de 1879 adopta l'estructura de quatre períodes: declaració d'utilitat pública, necessitat d'ocupació, preu just, pagament i presa de possessió. Aquests quatre períodes corresponen als quatre moments lògics que es poden descobrir en l'operació jurídica administrativa, que porta amb si: a) l'autorització; b) l'aplicació a un bé o dret en concret; c) la fixació de la indemnització, i d) la consumació de la relació que s'estableix entre l'Administració i l'expropiat pel pagament i la presa de possessió. Però des del punt de vista dels interessos protegits en concebre el procediment, cal fer la distinció que mentre la declaració formal de legalitat de la mesura desenvolupa el principi general que exigeix l'actuació regular dels òrgans de l'Administració, la resta de requisits d'actuació protegeixen el particular ja individualitzat contra una lesió jurídica excessiva derivada de l'expropiació. Així, doncs, cal alleugerir la formalització del requisit de legalitat, en el grau que sigui possible entendre implícita l'autorització en un acte previ d'un òrgan jurídicament competent, però en canvi, s'han de deixar intactes les garanties de protecció de dret del particular, sense perjudici d'una tècnica processal àgil. Aquests criteris han servit d'orientadors en la redacció de la Llei, com comprova l'examen en concret del procediment adoptat.

A) Declaració d'utilitat pública o d'interès social

Ja la Llei de 1879 havia alleujat la producció d'aquest requisit, per al qual l'article 10 exigia forma de llei, en exceptuar de la formalitat, en l'article 11, les obres que es portessin a terme d'acord amb les prescripcions del capítol II de la Llei d'obres públiques, les compreses en els plans generals, provincials i municipals mencionats en la Llei esmentada, totes aquelles l'execució de les quals s'hagi autoritzat per una llei, les designades en les lleis especials que s'esmenten, totes les de policia urbana, i en particular les d'eixamplament i reforma interior de les poblacions. El criteri de la Llei és que s'han d'esgotar les possibilitats d'entendre implícita l'autorització per expropiar, en el compliment dels requisits que condicionen l'aprovació del projecte d'obra o servei com a decisió administrativa, en la mesura en què aquests requisits tinguin rellevància jurídica i administrativa idèntica que la pròpia declaració d'utilitat. Responen a aquest criteri els preceptes que integren el capítol I del títol II. Aquestes normes són l'expressió del principi lògic que en el grau en què els requisits que s'han establert en cada cas per a l'autorització d'obres i serveis assegurin l'oportunitat i conveniència, ja en si mateixos, ja des del punt de vista de la despesa pública, impliquen que llur execució és d'utilitat pública, des del moment en què no hi ha possibilitat d'establir sobre bases jurídiques cap distinció dins del concepte d'utilitat pública, d'un sentit tal que en

algun cas mogué a no portar a terme l'obra o el servei per no ferir l'interès patrimonial del particular.

Quant a l'expropiació de béns mobles, es manté en tot el rigor el principi de la declaració *ex lege* de la utilitat pública, salvant també el supòsit que, quan es tracti de determinades categories de béns una llei hagi declarat amb anterioritat la possibilitat en abstracte de l'expropiació d'aquests per raons d'utilitat pública, supòsit en el qual per a l'expropiació en concret, el requisit s'entén produït per l'acord del Consell de Ministres. Així mateix, el principi i l'excepció es fan extensius als supòsits d'expropiació per interès social a què la Llei obre pas.

B) Necessitat d'ocupació de béns o d'adquisició de drets

En aquest punt, l'experiència de la Llei de 1879 s'havia de valorar des dels resultats de la Llei de 7 d'octubre de 1939. En síntesi, aquesta Llei integra, en la declaració d'urgència, expedida per Decret aprovat en Consell de Ministres, la necessitat d'ocupació, i deixant indemne el procediment general per als períodes tercer i quart de l'expropiació, habilita un sumari integrat per la notificació als propietaris i titulars dels drets afectats, l'acta prèvia a l'ocupació, el dipòsit sobre bases taxades i l'ocupació d'immobles, tràmits que es porten a terme en terminis molt rigorosos i que en total no excedeixen divuit o vint-i-dos dies, segons els casos. Justificada aquesta Llei en les circumstàncies d'excepció en què va sorgir, no pot ser generalitzada sense un greu detriment de garanties de l'interès màxim. Des de la promulgació el legislador la va considerar com un instrument normatiu d'utilització excepcional per raons d'urgència, ja que per a tots els altres supòsits es va mantenir el ple vigor de la Llei de 1879.

S'ha estudiat tant la conveniència de generalitzar els criteris d'aquesta Llei com la de derogar-la, i s'ha exclòs la dualitat de procediments: un de caràcter ordinari, i un altre aplicable després de la declaració d'urgència. Les dues possibilitats han estat rebutjades per les raons que s'exposen seguidament.

L'apreciació sobre si és o no necessària l'ocupació d'un bé en concret és una garantia fonamental per al particular. La declaració d'utilitat pública explícita o implícita garanteix que es doni l'interès general, que justifica l'expropiació, però no entra ni de lluny en cap apreciació sobre la necessitat que per portar-la a terme s'ocupi un bé determinat amb preferència a un altre. Certament, l'Administració pot prendre com a referència el projecte i els replantejaments afectats, però no sempre constaran amb la precisió obligada els drets i els interessos afectats. En tot cas, cal donar una intervenció a l'interessat, almenys per aconseguir una indemnització suficient des del punt de vista jurídic del bé o dret afectat.

Però encara que la Llei s'ha inspirat en la mesura del possible en la de 1939, incorporant els criteris d'aquesta i construint els esquemes processals a partir d'aquesta notable experiència legislativa, s'ha estimat que procedir per això a la derogació pura i simple de la Llei esmentada, i suprimir el procediment d'urgència, hauria estat forçar la solució a l'empara de raons de pura tècnica legal, amb l'adopció d'una base legislativa rígida, capaç de servir de fre o de contenció a l'acció administrativa que es pot sol·licitar per les necessitats amb imperatius de la màxima urgència. S'ha optat, doncs, per incorporar pràcticament la Llei de 1939 a la present, i a això respon l'article 52. S'ha de tenir en compte que gràcies a l'actualització de la legislació en aquesta matèria, la utilització del procediment d'urgència pot temperar-se al seu caràcter estrictament excepcional, cosa que no ocorre en l'actualitat, ja que, per les raons que han quedat exposades de desajust de la legislació als problemes del dia, l'Administració s'ha vist forçada a utilitzar de forma freqüent la Llei esmentada. De

fet, en els casos en què del projecte resulten perfectament determinats els interessos afectats, es generalitza almenys el fi de la Llei de 1939, i en els altres, el procediment, dins del respecte obligat a garanties elementals, és d'una agilitat tal que bé es pot dir que respon al mateix esperit d'eficàcia que inspirava la Llei al·ludida.

En efecte, a fi de regular processalment la intervenció dels interessats en aquest punt, s'arbitra un tràmit d'informació pública i se'n procura la màxima difusió.

S'ha fixat el termini de vint dies com a màxim perquè l'Administració resolgui les reclamacions promogudes en la informació.

La decisió del recurs contra aquesta resolució, que s'ha d'interposar dins del termini de deu dies, a comptar des de la notificació o publicació, decisió que resol definitivament la qüestió debatuda, porta amb si la declaració explícita de la necessitat d'ocupació i aixeca la suspensió provocada per les reclamacions. En el pitjor dels casos, aquesta suspensió no pot ser superior a un mes.

Salta a la vista l'economia processal aconseguida només d'indicar que la Llei fins ara vigent fixa els terminis següents: tres dies per al tràmit de comunicació que el governador ha de fer als alcaldes de la relació nominal d'interessats en l'expropiació (article 16), quinze o trenta dies per a la informació (article 17), quinze dies perquè el governador resolgui (article 18), vuit dies per a la interposició del recurs d'alçada, i trenta dies per a resoldre'l (article 19), per la qual cosa el procediment es pot prolongar fins a vuitanta-sis dies.

C) Preu just

La fixació de la indemnització constitueix, com és obvi, el problema capital d'una llei d'expropiació. El criteri tradicional de sotmetre les diferències d'apreciació que s'estableixen pericialment a una decisió motivada i preparada per una tercera estimació pericial s'ha de reconèixer que no ha estat mai propugnat com a procediment ideal, sinó més aviat com a últim recurs, al qual empíricament s'acudeix en defecte de regles taxades que permetin una determinació automàtica del valor de l'objecte de l'expropiació. Els criteris automàtics afegeixen a l'objectivitat intrínseca l'avantatge d'eliminar gran nombre de reclamacions, ja que sostenen la base sobre la qual es poden plantejar, que no és cap altra que la pluralitat oberta indefinidament dels mitjans d'estimació.

No s'han escatimat esforços a fi d'aconseguir substituir el procediment de la controvèrsia pericial per un altre que permeti una determinació més objectiva del preu just. Mes ja des d'un principi es va poder advertir que existeixen supòsits d'expropiació en els quals, bé sigui perquè no es té cap classe d'estimació general preconstituïda, bé perquè els criteris generals oferirien resultats molt arbitraris en més o en menys respecte del principi d'indemnització justa del qual es parteix, és impossible prescindir d'una taxació pericial. La determinació del preu just sobre bases fiscals ha de partir de la premissa que la riquesa imposable, que s'ha establert fiscalment, suposi una valoració no només objectiva i ben ponderada del bé de què es tracti, sinó a més, rigorosament al dia des del punt de vista del poder adquisitiu de la moneda. I es comprèn que això no és sempre possible per la forçosa complexitat de les operacions d'avaluació, que no es poden portar a terme en terminis tan moderats que se sostreguin a oscil·lacions de no escassa significació econòmica.

D'una altra banda, llevat que s'entengui que l'estimació fiscal constitueix el que per descomptat no és, és a dir, una declaració administrativa de valoració, eficaç no només en la relació fiscal, sinó en tota relació amb l'Administració en què el valor d'un bé pugui jugar

algun paper, aquesta estimació ha de servir com un dels elements que es doni en la determinació del preu just, però no ser en si mateix i exclusivament el criteri determinant. Això implicaria girar l'esquena a realitats econòmiques elementals, en les quals precisament el bé expropiat troba la referència de valor més adequat. Tot això fa que sigui necessari ponderar les valoracions fiscals amb les de mercat i per a casos excepcionals deixar oberta la possibilitat d'apreciació de circumstàncies específiques, que si no es tinguessin en compte provocarien una taxació completament irraonable. Aquests són els principis que en aquest punt inspiren la Llei.

Des del moment en què, per les raons al·ludides, es va haver de renunciar a la determinació automàtica del preu just, per donar pas, amb més o menys intensitat, a una apreciació de circumstàncies específiques del cas, va passar al primer pla la qüestió de l'òrgan de taxació. És evident que el sistema del «tercer perit», que inspira la legislació fins ara vigent, redueix, en la majoria dels casos, a un paper purament passiu la funció de l'òrgan que formalitza la resolució, a banda de comportar un joc de terminis d'un pes excessiu per a l'agilitat de l'acció administrativa. Com és natural, en el procediment actual els peritatges de les parts estan inspirats en el seu propi interès, al qual se sobreposa la mediació arbitral del tercer perit; teòricament es podria pensar que el tercer peritatge decideix de dret la qüestió, i més quan ja la major part de les vegades ho fa de fet. Però aquesta solució és insatisfactòria, tant des del punt de vista dels principis —ja que suposa el deixament a mans privades d'una qüestió en la qual estan vivament compromesos interessos públics i interessos privats, i implica, per tant, una ruptura amb les bases mateix de la justícia administrativa— com en consideració als supòsits mateix de la decisió. En efecte, atès que aquesta ha de resultar de l'apreciació de bases taxades d'índole diferent i, excepcionalment, de circumstàncies molt singulars que justifiquin en un cas donat separar-se'n, no és possible deixar tots aquests elements segons el parer d'una persona qualificada per la sola condició de la seva perícia en taxacions d'una certa índole. D'altra banda, només una permanència en aquesta funció, una reiteració en els criteris, un coneixement de l'economia local, poden obrir el pas al que constitueix, sens dubte, l'ideal en aquesta matèria: objectivar les taxacions de forma que siguin el resultat de l'aplicació de criteris generalitzats.

Així es justifica una de les innovacions més importants de la Llei: la constitució dels jurats provincials d'expropiació, que són aproximadament òrgans en els quals se sumen les dues funcions, pericial i judicial, escindides en el sistema actual, però que reuneixen, a més, els avantatges que proporcionen la permanència i l'especialització en la funció, la col·legiació (que permet portar al seu si els interessos contraposats) i la preparació, al mateix temps en els aspectes material i jurídic, de la qüestió a decidir. Certament, aquests avantatges estan del tot supeditats a l'encert que presideixi en la composició d'aquests òrgans i condicionats, d'altra banda, a la càrrega burocràtica que comportin. S'han estudiat minuciosament els dos aspectes, per evitar que es malmetés la solució, i es creu haver-ho aconseguit en les normes proposades. L'article 32 fixa la composició del jurat, n'atribueix la presidència a un magistrat, amb la qual cosa garanteix l'objectivitat de visió i el rigor judicial del procediment i assegura la representació dels interessos financers i fiscals de l'Administració i patrimonials de la propietat privada, així com dels d'índole tècnica, i hi inclou finalment un notari, en consideració al seu coneixement de les transaccions i a la independència de la seva funció pública.

Quant al cost d'aquests organismes, la Llei ha aprofitat totes les possibilitats per reduir-los al mínim, i pràcticament s'ha aconseguit.

Sobre aquestes bases, el jurat d'expropiacions pot arribar a corregir les deficiències més grans del sistema de taxació actual, de la mateixa manera que ho han fet a l'estranger

organismes similars; però, sobretot, tanca les principals possibilitats d'aconseguir —per la preparació d'índexs i la fixació més precisa de les bases de valoració— arribar algun dia a una determinació automàtica del preu just.

Amb tot, la crítica del procediment depèn en un grau considerable de l'encert que regeixi la configuració processal d'aquest. També en aquest punt, la comparació d'aquesta Llei amb la fins ara vigent obliga a admetre que s'ha aconseguit una economia notable. La Llei de 1879 assenyala com a terminis: el de vuit dies per a la designació de perits (article 20); el de quinze, per acceptar o refusar l'oferta de l'Administració (article 26); quinze, per a la presentació del full de taxació pericial del propietari (article 27); vuit, per a la conciliació eventual (article 28); vuit, per a la designació del tercer perit pel del jutge (article 31); trenta, perquè aquest porti a terme la taxació (article 33); trenta, perquè el governador resolgui (article 34); trenta, per a la interposició del recurs, i tants altres per a la resolució que correspongui (article 35). En total, cent setanta-quatre dies, sense comptar el termini d'un mes per a la notificació de l'ordre resolutòria, i el de dos mesos per a la interposició del recurs contenciós. El procediment que adopta la Llei comprèn, en canvi, els terminis següents: vint dies, per a què l'Administració accepti o refusi, i, si escau, per a què, al seu torn, formuli el full d'apreuament (article 30), després del termini de vint dies que té el propietari per a la presentació del full d'apreuament (article 29); deu dies, perquè el propietari accepti o refusi la formulada per l'Administració, si és el cas (article 30), i finalment, en cas de controvèrsia, vuit dies per a la resolució executòria per l'òrgan establert a aquest efecte (article 34). En total, cinquanta-vuit dies com a durada màxima dels tràmits.

A aquest alleugeriment significatiu del procediment cal afegir que, segons s'ha dit, es pot esperar que en nombrosos casos s'aconsegueixi la conformitat de les parts des del moment en què els aspectes controvertits vénen, per endavant, temperats per la motivació necessària sobre les bases legals del fulls d'apreuament (article 37).

Respecte dels béns immobles, s'ha distingit a aquest efecte entre finques urbanes i rústiques. En les primeres s'aconsegueix una determinació automàtica del preu just del solar en adoptar-se com a estimació la que tinguin assignada a l'efecte de l'arbitri municipal sobre increment del valor, corregida en un 10 per 100 a favor del propietari. Quant als edificis, es ponderen com a factors el valor en venda degudament justificat d'acord amb la situació, destí i estat de l'edificació, i la capitalització a l'interès legal del líquid imposable assenyalat a l'efecte de la contribució territorial urbana. Quant a les finques rústiques, respecte de les quals, com és notori, les valoracions fiscals no estan en general al dia, a fi de no prescindir de tot factor automàtic, es prenen en consideració els líquids impossibles, segons cadastre o amillament, incrementats en un 5 per 100 en el primer cas, i en un 10 per 100 en el segon. Aquests increments s'han de considerar tenint en compte que, a l'efecte del dipòsit la Llei de 1939 assenyalava els de 5 i 20 per 100. De la mateixa manera que en el cas de les finques urbanes, la indemnització és el promig entre aquest valor fiscal i el valor en venda degudament acreditat.

Respecte de béns mobles, no era possible utilitzar criteris idèntics per la pràcticament il·limitada heterogeneïtat de l'objecte que s'ha d'expropiar. No obstant això, en el tipus de riquesa mobiliària que amb més freqüència pot quedar afectat per l'expropiació, és a dir, l'expropiació d'empreses el capital de les quals apareix incorporat al títol de participació, també s'ha aconseguit una determinació automàtica en deduir la indemnització d'un promig d'elements rigorosament precisos, com són la cotització, la capitalització dels beneficis distribuïts en els tres exercicis immediatament anteriors a l'expropiació i el valor teòric, segons el balanç, obtingut per la diferència existent entre l'actiu real i el passiu exigible.

D) Pagament i presa de possessió

Pel que fa a l'últim període del procediment, l'abast de les innovacions de la Llei és molt menor. Els articles 37, 39, 40 i 41 de la fins ara vigent han estat respectats, almenys en el contingut essencial, i les rectificacions s'han limitat a detalls de redacció exigits per la concordança amb els altres preceptes de la Llei. Una singular dificultat ha suscitat, no obstant això, el dret de reversió que l'article 43 d'aquella reconeix. S'ha vist recollit en aquest precepte un principi de validesa inconcussa segons el qual, si es frustra per una o una altra raó l'obra o servei que va donar causa a l'expropiació, han de remetre en tot el possible almenys els efectes econòmics d'aquesta. La dificultat rau evidentment en la determinació concreta del moment a partir del qual es pot estimar que de fet es dona el supòsit de la reversió. El criteri de la legislació fins ara vigent supedita l'exercici del dret a la notificació per l'Administració de la no execució de l'obra, cosa que té l'inconvenient de deixar indefens l'expropiat, al qual no es notifica aquesta determinació. Però és summament difícil trobar una regla adequada sense posar en perill tot l'institut de l'expropiació. La Llei s'ha limitat a intentar superar el formalisme rígid que suposa la norma vigent, facilitant l'exercici del dret quan l'Administració porti a terme actes que per l'índole impliquin necessàriament l'abandonament del projecte primitiu o la impossibilitat de portar-lo a terme, cosa que, d'altra banda, s'ha d'acreditar en via administrativa, sense que es produeixi cap alteració en la situació jurídica creada mentre no es declari el dret.

III. Procediments especials

L'àmplia concepció que per les raons exposades al principi convé adoptar en la fixació de l'àmbit normatiu de la Llei implica, però, no desconèixer les peculiaritats que l'expropiació pot exigir en certs supòsits sigui per l'índole de l'objecte, per la del fi, i fins i tot en atenció a l'Administració que porta a terme l'expropiació.

El criteri de la legislació fins ara vigent és, per descomptat un altre. En concebre's la Llei general d'expropiació pràcticament com a limitada a les obres públiques de l'Estat, la província i el municipi, el legislador s'ha vist obligat a regular els supòsits especials de l'expropiació per normes especials, si bé amb freqüència, allà on l'excepció ha estat innecessària, ha adoptat el procediment de remetre's a la legislació general. Aquesta Llei, en ser concebuda des d'un principi amb la pretensió de contenir en la mesura del possible tot el camp que pugui abastar l'expropiació, consta de preceptes que han estat redactats tenint en compte els supòsits peculiars, i fins i tot, a vegades, generalitza les fórmules que han anat sorgint en aquests procediments, perquè s'estimen més valuoses, des del punt de vista tècnic, que les fins ara admeses amb caràcter general.

En la mesura que no ha estat possible la reducció a preceptes únics, ha semblat si més no preferible arbitrar, dins de la Llei, procediments especials en els quals en general s'ha deixat intacta la legislació vigent, excepte en matèries en què no hi ha cap inconvenient a generalitzar. I com que es comprèn la dificultat de recollir les singularitats de tota la variada gamma d'expropiacions que és útil conservar, com ocorre amb les que porten a terme el Patrimoni Forestal de l'Estat i altres administracions institucionals en la clàusula derogatòria, s'estableix el procediment a través del qual s'ha de fer una indicació expressa de les disposicions anteriors sobre la matèria que han de continuar en vigor.

El capítol I del títol III respon a una necessitat que es fa patent, dia a dia, pel volum de les obres que l'Administració emprèn: l'expropiació de grans zones. Multiplicar en aquests casos els procediments prenent com a base la unitat del bé expropiat, no només constitueix una càrrega processal considerable, sinó que a més exposa a diferències de preu just molt més

sensibles en tant que la unitat de la zona determina per si sola, almenys fins a cert punt, una unitat de valor. Per això, la valoració en abstracte sobre polígons de terreny o grups de béns proporciona la base objectiva de valoració que elimina aquelles diferències o almenys les sotmet als límits de preus màxims i mínims, sense que debiliti les garanties de l'expropiat, ja que pot reclamar contra els límits esmentats en el tràmit d'informació pública, així com després recórrer contra la valoració del bé expropiat dins d'aquells.

Portant la categoria d'expropiació per interès social a les conseqüències obligades, la Llei consagra el capítol II d'aquest títol III a un tipus específic dins d'aquella, és a dir, a aquell en què l'expropiació és motivada jurídicament per l'incompliment, per part del propietari, d'aquella finalitat que amb generalitat la Llei ha assignat a determinats béns. La peculiaritat en aquests casos resulta del fet que l'expropiació aquí no és moguda per l'impuls administratiu, sinó que és una conseqüència jurídica latent des del moment en què el particular no compleix amb el fi social, malgrat que la Llei que regula la propietat d'aquest el commini amb l'expropiació. L'interès de l'Administració se centra a aconseguir que, efectivament, el fi es compleixi sense extreure la propietat del marc jurídic de l'economia privada, de manera que, en principi, l'Administració veuria frustrats els seus propòsits si per aconseguir aquella aplicació hagués d'expropiar a favor seu.

La Llei ha intentat, i creu que ho ha aconseguit, conciliar les exigències idènticament imperatives del respecte a la propietat privada, en evitar la possibilitat d'expropiacions en frau legal, i del no menor respecte a la funció social d'aquesta propietat, en procurar ordenar un procediment que permeti fer possible l'expropiació a favor d'un particular amb garantia en el compliment de la finalitat imposada per la Llei.

Els límits estrictes que configuren aquesta expropiació estan decidits per l'exigència que la funció social de la propietat de què es tracti, hagi estat en concret determinada per una llei, o a tot estirar, que hagi estat una llei la que hagi establert l'interès social concret d'una categoria de béns, facultant l'Administració per considerar els casos concrets d'aplicació de la llei mateixa. No es tracta, doncs, d'acord amb el que es precisa clarament en la Llei, de deixar tota propietat supeditada a l'eventualitat d'una expropiació per un interès social indefinit o enunciat de manera abstracta, sinó simplement d'aquell cas en què la Llei fixa al propietari una directiva concreta i el commina amb l'expropiació, en el supòsit que la incompleixi. Amb això es pot assegurar que la Llei no dóna en aquest punt ni un pas més enllà en l'ordre de les determinacions politico-socials, sinó que es manté estrictament en la línia que ja ha assolit la legislació vigent. La contribució de la Llei es pot dir que és, sobre això, d'ordre purament tècnic, i generalitza un procediment per a tots aquests casos, a fi d'evitar l'inconvenient que el legislador l'hagi d'improvisar cada vegada que per raons politico-socials estengui l'aplicació del principi de la funció social de la propietat.

L'estructuració d'aquest procediment no ha estat ni de bon tros una tasca fàcil. Una pauta legal intel·ligent ha de partir, en aquest punt, de la consideració que només la concurrència, en alguna mesura, de l'interès social legalment establert amb l'interès particular fonamentat en l'expectativa racional d'un benefici, pot estimular l'adquisició del bé de què es tracta en el cas que el titular, per deixament o per qualsevol altre motiu, desatengui el mandat de la Llei. Normalment, només l'Administració imposa a costa seva la utilització d'un patrimoni, fins i tot amb sacrifici econòmic per complir una funció d'interès social. Un cop establert això, s'ha estimat que el procediment de subhastes progressives amb tipus de licitació decreixent és l'únic, encara que en si mateix no sigui ideal, per aconseguir actualitzar la finalitat social sempre que, encara que sigui en un grau mínim, pugui ser compatible amb aquesta un interès o benefici de l'adquirent.

La Llei ha dedicat un interès especial a les expropiacions que impliquen el trasllat de poblacions motivat per obres públiques de certa envergadura. La matèria ha estat fins avui objecte de mesures adoptades davant cada cas, i la reiteració d'aquests per la política de transformació de la nostra economia escomesa per l'Estat denuncia la necessitat de normes generals. La Llei no podia eludir, ja que entren en l'àmbit de l'expropiació, els problemes tècnics que singularment amb vista al sistema de garanties susciten aquests trasllats en massa, i encara que s'hagi de comptar aquí amb un desenvolupament reglamentari molt curós, és obligat que les línies bàsiques de la regulació figurin en la Llei.

D'altra banda, era de màxim interès considerar la possibilitat de portar, si no a una unitat de normes, sí almenys a un principi legislatiu comú, aquella legislació que els últims anys ha sorgit com a instrument eficaç de l'acció social de l'Estat en l'ordre agrari. Però hagués estat poc convenient intentar modificacions de gran abast en el procediment expropiatori que l'Institut Nacional de Colonització utilitza per al compliment dels seus fins, sobretot quan recentment, amb ocasió de la Llei de transformacions i distribució de la propietat de les grans zones regables, s'han portat a terme les reformes necessàries en la matèria per aconseguir una tramitació eficaç.

El capítol dedicat a l'expropiació per entitats locals no altera fonamentalment la legislació vigent fins ara sinó en allò en què aquesta es pogués remetre a la legislació general d'expropiació, i es respecten les especialitats de la Llei de règim local recent.

Els altres dos procediments especials que s'estableixen, el de l'expropiació que té per objecte béns de valor artístic, històric i arqueològic, i el referent a expropiacions per l'Administració militar, no suposen modificacions d'abast significatiu sobre la legislació vigent fins ara en la matèria. La seva inclusió en aquest concepte de procediments especials respon exclusivament al ja raonat criteri de moderar en la mesura del possible la dispersió de les normes legals i reglamentàries que regulen l'expropiació.

IV. Indemnitzacions per ocupació temporal i altres danys

Així mateix, tret d'alteracions de redacció lleugeríssimes per aconseguir una concordança en el context legal o per adaptar els preceptes a la denominació i la competència actual d'autoritats i organismes, la matèria d'ocupacions temporals apareix en la Llei reproduint pràcticament les normes de la legislació vigent fins ara. No obstant això, en atenció al mateix principi d'actuació de l'interès social, s'ha configurat també com a supòsit d'ocupació el cas que l'Administració, no havent atès el propietari la finalitat social del bé de la seva propietat, tal com estigués legalment establerta, estimi convenient, en lloc d'expropiar-la, ocupar-la a fi de dur a terme les feines necessàries per fer efectiva l'aplicació o destí consignats per la Llei. Tampoc en aquest punt no es fa cap altra cosa que intentar una construcció general de nombrosos preceptes aïllats que han establert aquesta solució per a casos concrets. La indemnització es determina aquí automàticament, mitjançant el pagament d'una renda apreciada en el valor del líquid imposable. La severitat que en aquest cas regeix la compensació obeeix al fet que d'una o una altra manera es parteix d'una infracció de la Llei pel particular que deixa incomplerta la directiva social. Així mateix, s'ha disposat que l'Administració es reintegri adequadament de la seva activitat si s'aconsegueixen millores, que serà la cosa més freqüent. També s'ha inclòs en aquest capítol la intervenció estatal d'empreses mercantils, en els supòsits excepcionals que considera, d'acord amb la legislació vigent.

En el capítol II del títol IV és on s'ha intentat formular bases legals de la teoria raonada al principi, de la indemnització per danys. Al que s'ha dit allà convé afegir ara que els criteris

adoptats s'inspiren en normes aïllades de la nostra legislació, a la qual li falta una formulació explícita del principi de responsabilitat, per bé que a part d'això aquestes normes no siguin nombroses.

Si es prescindeix de l'article 120, en què es regula la indemnització per danys produïts a conseqüència de les mesures que les autoritats civils considerin imprescindibles per greus raons d'ordre o seguretat públics, epidèmies, inundacions, etc., amb la qual cosa no es fa res més que donar una forma sistemàtica a preceptes aïllats del Reglament d'epizoòties i de la Llei d'aigües, i s'intenta una generalització més comprensiva, s'ha de fer una advertència important: la disposició que conté l'article 121, d'indemnitzar les lesions provocades pel funcionament normal o anormal dels serveis públics o l'adopció de mesures que, com a discrecionals, no siguin impugnables en via contenciosa, no es formula amb un abast i uns termes il·limitats, sinó que estrictament es contrauen a les lesions sobre els béns i drets objecte de la Llei d'expropiació; d'una altra forma, no es fa altra cosa que estendre el principi de la indemnització justa, des de la privació jurídica de la propietat per raó d'utilitat pública a la privació o menyscapse d'aquesta esdevinguda de fet, com a efecte inevitable de l'acció administrativa. Anar més enllà hauria estat desbordar els límits tècnics que l'objecte imposa a una Llei d'expropiació.

V. Garanties jurisdiccionals

En la mesura en què la Llei ha apreciat la necessitat de configurar l'expropiació, considerant tot el camp a què avui s'estén l'acció de l'Administració, s'ha fet càrrec de la necessitat de compensar jurídicament un desenvolupament tan ampli amb un sistema eficaç de garanties que siguin la projecció tècnica del principi solemne que consagra l'article 32 del Fur dels espanyols.

L'expropiació irregular, el concepte de la qual es construeix en l'article 125 dins dels límits de les garanties de l'article esmentat del Fur, ha estat tractada, de conformitat amb el criteri tradicional de la nostra legislació, com un cas en el qual l'excepció normal que defensa l'Administració, enfront dels interdictes, és al seu torn objecte d'excepció. I dins del supòsit d'expropiació no regular s'ha inclòs com a cas concret el de vici en el procediment expropiatori declarat per sentència ferma, sempre que tingui prou entitat per impedir a l'Administració l'ocupació legal del bé.

La menció especial de les accions possessòries no implica impossibilitat d'utilitzar altres mitjans processals reconeguts per les lleis, sinó que, com s'ha dit, aquella menció resulta obligada a fi de neutralitzar la regla general prohibitiva dels interdictes contra l'Administració. Per això, i per adduir un exemple concret, s'ha omès tota referència al procediment de l'article 41 de la Llei hipotecària, ja que atès que s'ha reconegut per diferents vies que es pot utilitzar contra l'Administració, era innecessari al·ludir-hi de manera expressa.

S'ha estudiat acuradament la conveniència de mantenir o no el límit mínim de lesió econòmica de la indemnització, que estableix l'article 35 de la Llei vigent fins ara, en reconèixer recursos contenciosos pel que fa al fons, només per al cas que la lesió abasti almenys la sisena part del verdader preu just. En l'ordre dels principis s'ha estimat evident que, en general, si bé no és desitjable supeditar la protecció processal a l'entitat econòmica del dany, és negatiu, des del punt de vista de l'economia processal, un sistema que obligui a posar en marxa tot l'aparell processal, fins i tot si falta tota base d'interès o si aquest és insignificant. Es tracta, emperò, d'una qüestió d'apreciació en la qual no es poden adoptar criteris dogmàtics.

En matèria d'execució de sentències de la jurisdicció contenciosa, no era lògicament possible intentar fer un pas sobre les normes clàssiques que regeixen aquesta jurisdicció. A aquestes, doncs, es remet la Llei sense altra cosa que precisar que de la sentència ferma s'han de remetre còpies al departament interessat i als de la Presidència del Govern i d'Hisenda a l'efecte de l'execució.

En virtut d'això, i d'acord amb la proposta elaborada per les Corts espanyoles,

DISPOSO:

TÍTOL I

Principis generals

CAPÍTOL ÚNIC

Article 1

1. És objecte d'aquesta Llei l'expropiació forçosa per causa d'utilitat pública o interès social a què es refereix l'article 32 del Fur dels espanyols, en la qual s'entén compresa qualsevol forma de privació singular de la propietat privada o de drets o interessos patrimonials legítims, qualssevol que siguin les persones o entitats a què pertanyin, ordenada imperativament, ja impliqui venda, permuta, cens, arrendament, ocupació temporal o mera cessació de l'exercici d'aquesta.

2. Resten fora de l'àmbit d'aquesta Llei les vendes forçoses regulades per la legislació especial sobre abastaments, comerç exterior i divises.

Article 2

1. Només l'Estat, la província o el municipi poden ordenar l'expropiació forçosa.

2. A més poden ser beneficiaris de l'expropiació forçosa per causa d'utilitat pública les entitats i els concessionaris als quals es reconegui legalment aquesta condició.

3. Per causa d'interès social pot ser beneficiària, a part de les indicades, qualsevol persona natural o jurídica que tingui els requisits assenyalats per la Llei especial necessària a aquest efecte.

Article 3

1. Les actuacions de l'expedient d'expropiació s'han d'entendre, en primer lloc, amb el propietari de la cosa o el titular del dret objecte de l'expropiació.

2. Llevat de prova en contra, l'Administració que expropia ha de considerar propietari o titular el qui consti amb aquest caràcter en registres públics que produeixin presumpció de titularitat, que només es pot destruir judicialment, o, quan no hi consti, a qui aparegui amb aquest caràcter en registres fiscals, o, finalment, el qui ho sigui públicament i notòriament.

Article 4

1. Sempre que ho sol·licitin i que acreditin la seva condició degudament, les diligències també s'han d'entendre amb els titulars de drets reals i interessos econòmics directes sobre

la cosa expropiable, així com amb els arrendataris quan es tracti d'immobles rústics o urbans. En aquest últim cas s'ha d'iniciar per a cada un dels arrendataris l'expedient incidental respectiu per fixar la indemnització que li pugui correspondre.

2. Si dels registres que esmenta l'article 3 resulta l'existència dels titulars a què es refereix el paràgraf anterior, la citació d'aquests en l'expedient d'expropiació és preceptiva.

Article 5

1. S'han d'entendre les diligències amb el Ministeri Fiscal quan, efectuada la publicació a què es refereix l'article 18, no compareguin a l'expedient els propietaris o titulars, o estiguin incapacitats i sense tutor ni persona que els representi, o la propietat sigui litigiosa.

2. També han de ser part en l'expedient els qui presentin títols contradictoris sobre l'objecte que es tracta d'expropiar.

Article 6

Els qui no puguin alienar sense permís o resolució judicial els béns que administrin o de què gaudeixin s'han de considerar, no obstant això, autoritzats per fer-ho en els supòsits d'aquesta Llei. Les quantitats a què ascendeixi el preu just s'han de disposar a disposició de l'autoritat judicial perquè els doni el destí que estableixen les lleis vigents.

Article 7

Les transmissions de domini o de qualsevol altre dret o interès no impedeixen la continuació dels expedients d'expropiació forçosa. El nou titular s'ha de considerar subrogat en les obligacions i el dret de l'anterior.

Article 8

La cosa expropiada s'ha d'adquirir lliure de càrregues. No obstant això, es pot conservar algun dret real sobre l'objecte expropiat, si és compatible amb el nou destí que s'hi hagi de donar i hi ha acord entre l'expropiant i el titular del dret.

TÍTOL II

Procediment general

CAPÍTOL I

Dels requisits previs a l'expropiació forçosa

Article 9

Per procedir a l'expropiació forçosa és indispensable la declaració prèvia d'utilitat pública o interès social del fi a què hagi d'afectar-se l'objecte expropiat.

Article 10

La utilitat pública s'entén implícita, en relació amb l'expropiació d'immobles, en tots els plans d'obres i serveis de l'Estat, la província i el municipi. En els altres casos en què per llei s'hagi declarat genèricament la utilitat pública, se n'ha de fer el reconeixement en cada cas concret

per acord del Consell de Ministres, llevat que per a categories determinades d'obres, serveis o concessions les lleis que les regulen hagin disposat una altra cosa.

Article 11

En tots els casos no establerts en l'article anterior i relatius a béns immobles, sempre que no es tracti d'aquells que d'acord amb aquesta Llei es regulen per disposició especial, la declaració d'utilitat pública s'ha de fer mitjançant una llei aprovada a les Corts.

Article 12

Respecte dels béns mobles, la utilitat pública s'ha de declarar expressament i singularment mitjançant una llei en cada cas, a menys que aquesta Llei o una altra hagin autoritzat l'expropiació per a una categoria especial de béns, supòsit en què és suficient l'acord del Consell de Ministres.

Article 13

L'interès social determinant de transmissions forçoses de coses o drets als fins específics dels articles 30 i 31 del Fur dels espanyols s'ha de subjectar, pel que fa a la declaració, al mateix procediment que estableix l'article anterior.

Article 14

La concessió del títol d'empresa d'interès nacional implica, sense més ni més, la declaració d'utilitat pública a l'efecte d'expropiació respecte de les obres i serveis que requereixi el compliment dels seus fins.

CAPÍTOL II

De la necessitat d'ocupació de béns o d'adquisició de drets

Article 15

Declarada la utilitat pública o l'interès social, l'Administració ha de resoldre sobre la necessitat concreta d'ocupar els béns o adquirir els drets que siguin estrictament indispensables per al fi de l'expropiació. Mitjançant un acord del Consell de Ministres es poden incloure també entre els béns d'ocupació necessària els que siguin indispensables per a previsible ampliacions de l'obra o la finalitat de què es tracti.

Article 16

Quan es tracti d'expropiar béns de l'Església, s'ha d'observar el règim que estableix a aquest efecte el concordat vigent, i s'ha d'ajustar en la resta al que estableix aquesta Llei.

Article 17

1. A l'efecte de l'article 15 el beneficiari de l'expropiació està obligat a formular una relació concreta i individualitzada, en què es descriu, en tots els aspectes, material i jurídic, els béns o drets que consideri d'expropiació necessària.

2. Quan el projecte d'obres i serveis compregui la descripció material detallada a què es refereix el paràgraf anterior, la necessitat d'ocupació s'entén implícita en l'aprovació del

projecte, però el beneficiari està igualment obligat a formular la relació esmentada a l'únic efecte de la determinació dels interessats.

Article 18

1. Un cop rebuda la relació assenyalada en l'article anterior, el governador civil ha d'obrir la informació pública durant un termini de quinze dies.

2. Quan es tracti d'expropiacions efectuades per l'Estat, la relació esmentada s'ha de publicar en el *Butlletí Oficial de l'Estat* i en el de la província respectiva i en un dels diaris de major circulació de la província, si n'hi ha, i a més s'ha de comunicar als ajuntaments en el terme dels quals radiqui la cosa que s'ha d'expropiar perquè l'afixin en el tauler d'anuncis.

Article 19

1. Qualsevol persona pot aportar per escrit les dades oportunes per rectificar possibles errades de la relació publicada o oposar-se, per raons de fons o forma, a la necessitat de l'ocupació. En aquest cas ha d'indicar els motius pels quals s'ha de considerar preferent l'ocupació d'altres béns o l'adquisició d'altres drets diferents i no compresos en la relació, com més convenient al fi que es persegueix.

2. En el cas que estableix el paràgraf segon de l'article 17, qualsevol persona pot formular al·legacions, a l'únic efecte de solucionar possibles errades en la relació.

Article 20

A la vista de les al·legacions formulades pels qui compareguin en la informació pública, el governador civil, prèvies les comprovacions que estimi oportunes, ha de resoldre, en el termini màxim de vint dies, sobre la necessitat de l'ocupació, i ha de descriure detalladament en la resolució els béns i drets a què afecta l'expropiació i ha de designar nominalment els interessats amb els quals s'hagin d'entendre els tràmits successius. A aquest efecte només tenen la condició d'interessats les persones definides en els articles 3 i 4.

Article 21

1. L'acord de necessitat d'ocupació inicia l'expedient expropiatori.

2. L'acord esmentat s'ha de publicar d'igual forma que la que disposa l'article 18 per a l'acte pel qual s'ordeni l'obertura de la informació pública.

3. A més s'ha de notificar individualment a totes les persones que apareguin com a interessades en el procediment expropiatori, si bé en la part exclusiva que les pugui afectar.

Article 22

1. Contra l'acord de necessitat d'ocupació s'hi pot interposar recurs d'alçada davant el ministeri corresponent, que poden interposar els interessats en el procediment expropiatori, així com les persones que hagin comparegut en la informació pública.

2. El termini per a la interposició del recurs és de deu dies, a comptar des de la notificació personal o des de la publicació en els butlletins oficials, segons els casos.

3. El recurs s'ha de resoldre en el termini de vint dies. La interposició del recurs d'alçada té efectes suspensius mentre que no es dicti la resolució expressa. Contra l'ordre ministerial resolutòria del recurs no es pot reclamar en la via contenciosa administrativa.

Article 23

Quan l'expropiació impliqui només la necessitat d'ocupació d'una part de finca rústica o urbana, de manera que resulti antieconòmic per al propietari conservar la part de finca no expropiada, aquest pot sol·licitar de l'Administració que l'expropiació esmentada compregui la totalitat de la finca, sobre la qual cosa s'ha de decidir en el termini de deu dies. La resolució esmentada és susceptible del recurs d'alçada que disposa l'article anterior, i no s'hi pot interposar el recurs contenciós administratiu, sinó que cal atènyer-se al que disposa l'article 46.

CAPÍTOL III

De la determinació del preu just

Article 24

L'Administració i el particular a qui es refereixi l'expropiació poden convenir l'adquisició dels béns o drets que són objecte d'aquella lliurement i per mutu acord, cas en el qual, una vegada convinguts els termes de l'adquisició amistosa, s'ha de donar per conclòs l'expedient iniciat. Donat cas que en el termini de quinze dies no s'arribi a aquest acord, s'ha de seguir el procediment que estableixen els articles següents, sens perjudici que en qualsevol estat posterior de la tramitació ambdues parts puguin arribar-hi.

Article 25

Un cop ferm l'acord pel qual es declara la necessitat d'ocupació de béns o adquisició de drets expropiables, se n'ha de determinar el preu just.

Article 26

1. La fixació del preu just s'ha de tramitar com a peça separada, encapçalada per la descripció exacta del bé concret que s'ha d'expropiar.

2. Amb aquesta finalitat, s'ha d'obrir un expedient individual a cadascun dels propietaris de béns expropiables. L'expedient ha de ser únic en els casos en què l'objecte de l'expropiació pertanyi en comunitat a diverses persones, o quan diversos béns constitueixin una unitat econòmica.

Article 27

S'entén que existeix unitat econòmica, a l'efecte de l'article anterior:

1. Si es tracta de finques rústiques o urbanes, quan es trobin inscrites o siguin susceptibles d'inscripció sota un mateix número, d'acord amb allò que disposa la Llei hipotecària.
2. En el supòsit de béns mobles, quan existeixi una universitat de fet o de dret.

Article 28

Si l'objecte de l'expropiació forçosa està constituït per valors mobiliaris, s'han de formar tantes peces separades com classes de títols s'hagin d'expropiar, ateses les característiques que puguin influir en la seva valoració.

Article 29

1. En cadascun dels expedients formats així l'Administració ha de requerir els propietaris perquè en el termini de vint dies, a comptar des de l'endemà de la notificació, presentin el full d'apreuament, en el qual es concreti el valor en què estimin l'objecte que s'expropia; també hi poden adduir totes les al·legacions que estimin pertinents.

2. La valoració ha de ser forçosament motivada i pot estar avalada per la signatura d'un perit, els honoraris del qual s'han d'acomodar a les tarifes que aprovi l'Administració. Aquestes despeses són sempre per compte dels propietaris.

Article 30

1. L'Administració expropiant ha d'acceptar o rebutjar la valoració dels propietaris en un termini igual de vint dies. En el primer cas el preu just s'entén determinat definitivament, i l'Administració ha de pagar-lo, com a requisit previ a l'ocupació o disposició.

2. En el segon supòsit, l'Administració ha d'estendre un full d'apreuament fonamentat del valor de l'objecte de l'expropiació, que s'ha de notificar al propietari, el qual, dins dels deu dies següents, pot acceptar-lo simplement o bé rebutjar-lo. En aquest segon cas té dret a fer les al·legacions que estimi pertinents, utilitzant els mètodes valoratius que jutgi més adequats per justificar la seva pròpia valoració a l'efecte de l'article 43, i així mateix a aportar les proves que consideri oportunes com a justificació de les al·legacions esmentades.

Article 31

Si el propietari rebutja el preu fonamentat ofert per l'Administració, s'ha de passar l'expedient de preu just al jurat provincial d'expropiació.

Article 32

1. El jurat provincial d'expropiació, que s'ha de constituir en cada capital de província, ha d'estar format per un president, que serà el magistrat que designi el president de l'audiència corresponent, i els quatre vocals següents:

a) Un advocat de l'Estat de la delegació d'hisenda respectiva.

b) Dos funcionaris tècnics designats per la Delegació d'Hisenda de la província, que han de ser nomenats segons la naturalesa dels béns a expropiar.¹

c) Un representant de la Cambra Oficial Sindical Agrària quan l'expropiació es refereixi a una propietat rústica, i un representant de la CNS respectiva en els altres casos.

d) Un notari designat lliurement pel degà del col·legi notarial corresponent.

e) L'interventor territorial de la província o persona que legalment el substitueixi.²

2. S'han de constituir jurats d'expropiació a les ciutats de Ceuta i Melilla, de composició anàloga a l'expressada en els paràgrafs anteriors, i presidits pel jutge de primera instància de cadascuna de les places esmentades.

¹ Apartat 1, lletra *b*, redactat de conformitat amb la disposició final 2a.1 de la Llei 17/2012, de 27 de desembre, de pressupostos generals de l'Estat per a l'any 2013 (BOE núm. 312, de 28 de desembre, i suplement en català de la mateixa data). Amb efectes des de l'1 de gener de 2013.

² Apartat 1, lletra *e*, afegida per la disposició final 2a.2 de la Llei 17/2012, de 27 de desembre, de pressupostos generals de l'Estat per a l'any 2013 (BOE núm. 312, de 28 de desembre, i suplement en català de la mateixa data). Amb efectes des de l'1 de gener de 2013.

Article 33

1. Per tal que els jurats d'expropiació puguin vàlidament constituir-se i adoptar acords cal, en la primera convocatòria, l'assistència de tots els membres, i en la segona, la del president i dos vocals, un dels quals ha de ser l'esmentat en l'apartat *a* o en el *b* de l'article anterior, i l'altre el de l'apartat *c* o el *d* de l'article esmentat.

2. Els jurats han de decidir per majoria de vots sobre els assumptes objecte de la seva competència.

3. En el reglament que es dicti en execució d'aquesta Llei s'ha de regular tot el que sigui relatiu al règim d'incompatibilitats, excuses, assistències, dietes, que han de ser a càrrec de l'expropiant, sancions i substitucions dels membres dels jurats d'expropiació.

4. Les funcions administratives i subalternes dels jurats que es creen per mitjà d'aquesta Llei són a càrrec del personal adscrit als governs civils, en els quals s'han d'organitzar els serveis necessaris, i ha d'actuar de secretari d'aquell un funcionari del cos tècnic administratiu designat pel governador.

Article 34³

El Jurat d'expropiació, en vista dels fulls d'apreciació formulats pels propietaris i per l'Administració, ha de decidir executòriament sobre el preu just que correspongui als béns o els drets objecte de l'expropiació.

³ Article redactat de conformitat amb l'article 48 de la Llei 14/2000, de 29 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social (BOE núm. 313, de 30 de desembre, i suplement en català núm. 3, de 30 de gener de 2001).

Article 35

1. La resolució del jurat d'expropiació ha de ser necessàriament motivada, i ha de raonar els criteris de valoració que ha seguit en relació amb el que disposa aquesta Llei.

2. Aquesta resolució, que s'ha de notificar a l'Administració i al propietari, ultima la via governativa, i en contra només escau interposar-hi un recurs contenciós administratiu.

3. La data de l'acord constitueix el terme inicial per a la caducitat de la valoració que estableix l'article 58 d'aquesta Llei.

Article 36

1. Les taxacions s'han d'efectuar d'acord amb el valor que tinguin els béns o drets expropiables en iniciar-se l'expedient de preu just, sense tenir-se en compte les plusvàlues

que siguin conseqüència directa del pla o projecte d'obres que donen lloc a l'expropiació i les previsibles per al futur.

2. Les millores realitzades amb posterioritat a la incoació de l'expedient d'expropiació no són objecte d'indemnització, tret que es demostrï que eren indispensables per a la conservació dels béns. Les anteriors són indemnitzables, excepte quan s'hagin fet de mala fe.

Article 37

Les taxacions del propietari, l'Administració expropiant i el jurat provincial d'expropiació s'han d'ajustar en qualsevol cas, llevat d'allò que disposa l'article 43 d'aquesta Llei, a les normes de valoració que s'estableixen en els articles següents.

Article 38⁴

Derogat

⁴ Article derogat de conformitat amb la disposició derogatòria única.c de la Llei 8/2007, de 28 de maig, de sòl (BOE núm. 128, de 29 de maig, i suplement en català núm. 19, d'1 de juny).

Article 39⁵

Derogat

⁵ Article derogat de conformitat amb la disposició derogatòria única.c de la Llei 8/2007, de 28 de maig, del sòl (BOE núm. 128, de 29 de maig, i suplement en català núm. 19, d'1 de juny).

Article 40

Les obligacions, accions, quotes i altres modalitats de participació en el capital o en els beneficis d'empreses mercantils s'han d'estimar en la mitjana aritmètica que resulti d'aplicar els següents criteris valoratius:

1. La cotització mitjana l'any anterior a la data d'obertura de l'expedient.
2. La capitalització al tipus d'interès legal del benefici mitjà de l'empresa en els tres exercicis socials anteriors.
3. El valor teòric dels títols objecte d'expropiació. S'entén per valor teòric la diferència entre l'actiu real i el passiu exigible en l'últim balanç aprovat.

Article 41

1. La determinació del preu just de les concessions administratives la legislació especial de les quals no contingui normes de valoració en casos d'expropiació o de rescat, s'ha d'ajustar a les regles següents:

1a. Quan es tracti de concessions perpètuas de béns de domini públic que tinguin establert un cànon concessional, s'ha d'avaluar la concessió d'acord amb l'article 39, i s'ha de descomptar de la quantitat que en resulti l'import capitalitzat a l'interès legal del cànon concessional.

2a. Quan es tracti de concessions de serveis públics o de concessions mineres atorgades en una data anterior a tres anys, el preu s'ha d'establir per l'import capitalitzat a l'interès legal dels rendiments líquids de la concessió en els últims tres anys, i s'ha de tenir en compte, si escau, el termini de reversió. No obstant això, en cap cas el preu no pot ser inferior al valor material de les instal·lacions de què disposi la concessió i que hi estiguin

afectes, i s'ha de tenir en compte, en el cas de concessions temporals, el valor d'amortització d'aquestes instal·lacions, considerant el termini que falta per a la reversió.

3a. En les concessions a què es refereix el número anterior, que faci menys de tres anys establertes o que no estiguin en funcionament perquè encara estan dins el termini d'instal·lació, la determinació del preu s'ha d'ajustar a les normes de l'article 43.

2. Les normes del paràgraf anterior són aplicables a l'expropiació de concessions de mines de minerals especials d'interès militar i de minerals radioactius, excepte en el que afecta, pel que fa a aquests últims, a les indemnitzacions i premis per descobriment que estableix la legislació especial.

Article 42

La determinació del preu just dels drets reals sobre béns immobles s'ha de fer d'acord amb les normes de valoració que assenyalen la legislació vigent de l'impost sobre drets reals.

Article 43

1. No obstant el que disposen els articles anteriors, tant el propietari com l'Administració poden portar a terme la taxació aplicant els criteris estimatius que jutgin més adequats, si l'avaluació feta d'acord amb les normes que es fixen en aquests articles no resulta, segons el seu parer, conforme al valor real dels béns i els drets objecte de l'expropiació, pel fet de ser aquest valor superior o inferior a l'avaluació duta a terme. El jurat provincial d'expropiació també pot aplicar aquest article quan consideri que el preu obtingut amb subjecció a les regles dels articles anteriors resulta notòriament inferior o superior al valor real dels béns, fent ús dels criteris estimatius que jutgi més adequats.

2. El règim estimatiu a què es refereix el paràgraf anterior:

a) En cap cas no és aplicable a les expropiacions de béns immobles, per a la fixació de preu just de les quals cal atènyer-se exclusivament al sistema de valoració que preveu la Llei que reguli la valoració del sòl.

b) Només és aplicable a les expropiacions de béns mobles quan aquests no tinguin criteri particular de valoració assenyalat per lleis especials.⁶

3. En els supòsits que estableix el paràgraf primer d'aquest article han de començar, per descomptat, avaluant els béns o els drets expropiats d'acord amb les normes de valoració que assenyalen aquesta Llei, però alhora el propietari o l'Administració pot proposar, i el jurat decidir en definitiva, les rectificacions que, segons el seu parer, s'hagin d'introduir, a l'alça o a la baixa, en el preu just, les quals ha de fonamentar amb el major rigor i detall.

⁶ Apartat 2 redactat de conformitat amb la disposició addicional 5a del Reial decret legislatiu 2/2008, de 20 de juny, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de sòl (BOE núm. 154, de 26 de juny, i suplement en català de la mateixa data).

Article 44

En els casos d'expropiació de finques arrendades, l'Administració o l'entitat expropiant ha de fer efectiva a l'arrendatari la indemnització que correspongui, un cop l'hagi fixada el jurat d'expropiació. Per determinar-ne la quantia, cal aplicar les normes de la legislació d'arrendaments.

Article 45

Quan en el moment de l'ocupació hi hagi collites pendents o s'hagin dut a terme tasques de guaret, se n'ha d'indemnitzar qui correspongui.

Article 46

En el supòsit de l'article 23, quan l'Administració rebutgi l'expropiació total, s'ha d'incloure en el preu just la indemnització pels perjudicis que es produeixin a conseqüència de l'expropiació parcial de la finca.

Article 47

En tots els casos d'expropiació s'ha de satisfer a l'expropiat un 5 per 100 com a premi d'afecció, a més del preu just fixat en la forma que estableixen els articles anteriors.

CAPÍTOL IV

Del pagament i la presa de possessió

Article 48

1. Una vegada determinat el preu just, s'ha de pagar la quantitat resultant en el termini màxim de sis mesos.

2. El pagament s'ha de verificar mitjançant un taló nominatiu a l'expropiat o una transferència bancària, en cas en què l'expropiat hagi manifestat el seu desig de rebre el preu precisament per aquest mitjà.⁷

⁷ Apartat 2 redactat de conformitat amb la disposició addicional 10a de la Llei 21/1986, de 23 de desembre, de pressupostos generals de l'Estat per a 1987 (BOE núm. 307, de 24 de desembre, i suplement retrospectiu en català núm. 8, relatiu a l'any 1986).

Article 49⁸

El pagament del preu està exempt de tota mena de despeses, d'impostos i gravàmens o arbitris de l'Estat, la província o el municipi, fins i tot el de pagaments de l'Estat.

⁸ Article declarat vigent per l'article 230.5 de la Llei 41/1964, d'11 de juny, de reforma del sistema tributari (BOE núm. 142, de 13 de juny).

Article 50

1. Quan el propietari refusi rebre el preu o quan hi hagi qualsevol litigi o qüestió entre l'interessat i l'Administració, s'ha de consignar el preu just per la quantitat que sigui objecte de discòrdia a la Caixa General de Dipòsits, a disposició de l'autoritat o el tribunal competent.

2. L'expropiat té dret que se li lliuri la indemnització, encara que hi hagi un litigi o un recurs pendent, fins al límit en què hi hagi conformitat entre ell i l'Administració, i en tot cas, el lliurament provisional esmentat queda subordinat al resultat del litigi.

Article 51

Un cop fet efectiu el preu just, o consignat en la forma que disposa l'article anterior, la finca es pot ocupar per via administrativa o es pot exercir el dret expropiat, sempre que no s'hagi fet ja en virtut del procediment excepcional que regula l'article següent.

Als efectes del que disposa l'article 91.2 de la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial, i 8.5 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la jurisdicció contenciosa administrativa, únicament tenen la consideració de llocs l'accés dels quals depèn del consentiment del titular, en relació amb l'ocupació dels béns immobles expropiats, a més del domicili de les persones físiques i jurídiques en els termes de l'article 18.2 de la Constitució espanyola, els locals tancats sense accés al públic.⁹

Respecte dels altres immobles o parts d'aquests en els quals no concorrin les condicions expressades en el paràgraf anterior, l'Administració expropiant pot entrar i prendre'n possessió directament, una vegada complertes les formalitats que estableix aquesta Llei, i demanar al delegat del Govern, si és necessari, l'auxili de les Forces i els Cossos de Seguretat de l'Estat per ocupar-los.¹⁰

⁹ Paràgraf 2n afegit per l'article 76.1 de la Llei 53/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social (BOE núm. 313, de 31 de desembre, i suplement en català núm. 3, de 21 de gener de 2003).

¹⁰ Paràgraf 3r afegit per l'article 76.1 de la Llei 53/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social (BOE núm. 313, de 31 de desembre, i suplement en català núm. 3, de 21 de gener de 2003).

Article 52

Excepcionalment i mitjançant un acord del Consell de Ministres, es pot declarar urgent l'ocupació dels béns afectats per l'expropiació a què doni lloc la realització d'una obra o una finalitat determinada. En l'expedient que s'elevi al Consell de Ministres ha de figurar, necessàriament, la retenció de crèdit corresponent, amb càrrec a l'exercici en què es prevegi la conclusió de l'expedient expropiatori i la realització efectiva del pagament, per l'import a què ascendiria el preu just calculat en virtut de les regles que estableix aquesta Llei per determinar-lo. Aquesta declaració es pot fer en qualsevol moment i implica les conseqüències següents:¹¹

1a. S'entén complert el tràmit de declaració de necessitat de l'ocupació dels béns que hagin de ser expropiats, segons el projecte i el replantejament aprovats i els reformats posteriorment, i dóna dret a l'ocupació immediata.

2a. S'ha de notificar als interessats afectats, segons els articles 3 i 4 d'aquesta Llei, el dia i l'hora en què s'ha d'estendre l'acta prèvia a l'ocupació. Aquesta notificació s'ha de portar a terme amb una antelació mínima de vuit dies i mitjançant una cèdula. En cas que no consti o no es conegui el domicili de l'interessat o els interessats, s'ha de lliurar la cèdula a l'inquilí, masover o ocupant del bé de què es tracti, sense perjudici de complir el que disposa l'article 5 d'aquesta Llei. Amb la mateixa anticipació s'han de publicar edictes en els taulers oficials, i, en resum, en el *Butlletí Oficial de l'Estat* i en el de la província, en un diari de la localitat i en dos diaris de la capital de la província, si n'hi ha.

3a. El dia i a l'hora anunciats s'ha de presentar a la finca que es tracta d'ocupar el representant de l'Administració, acompanyat d'un perit i de l'alcalde o el regidor en qui delegui, i, reunits amb els propietaris i altres interessats que hi concorrin, han d'estendre una acta, en la qual s'ha de descriure el bé o el dret expropiable i s'han de fer constar totes les manifestacions i dades que aportin els uns i els altres i que siguin útils per determinar els drets afectats, els seus titulars, el valor d'aquests drets i els perjudicis determinants de la ràpida ocupació. Si es tracta de terrenys cultivats s'hi han de fer constar l'estat i l'extensió de les collites, els noms dels cultivadors i el preu de l'arrendament o els pactes de parceria si és

el cas. Si són finques urbanes, s'ha d'indicar el nom dels arrendataris, el preu del lloguer i, si s'escau, la indústria que exerceixin. Els interessats es poden fer acompanyar dels seus perits i d'un notari.

4a. Un cop vistos l'acta prèvia a l'ocupació i els documents que constin o s'aportin en l'expedient, l'Administració ha de formular els fulls de dipòsit previ a l'ocupació, dins el termini que es fixi a aquest efecte. El dipòsit equival a la capitalització, a l'interès legal del líquid imposable declarat amb dos anys d'antelació, augmentat en un 20 per 100 en el cas de propietats amillarades. En la riquesa cadastrada l'import del dipòsit ha de ser equivalent a la quantitat obtinguda capitalitzant a l'interès legal o líquid imposable o la renda líquida, segons es tracti de finques urbanes o rústiques, respectivament. En els casos que la finca en qüestió s'expropiï només parcialment, s'ha de prorratejar el valor assenyalat per aquesta mateixa regla. Si el bé no té assignada cap riquesa imposable, serveix de mòdul la fixada o els béns anàlegs del mateix terme municipal. La quantitat fixada així, que produeix l'interès legal a favor del titular expropiat, ha de ser consignada a la Caixa de Dipòsits. En efectuar el pagament del preu just s'ha de fer la liquidació definitiva d'interessos.

5a L'Administració ha de fixar, igualment, les xifres d'indemnització per l'import dels perjudicis derivats de la rapidesa de l'ocupació, com ara mudances, collites pendents i d'altres justificades igualment, contra la determinació de les quals no es pot interposar cap recurs, si bé, en cas de disconformitat de l'expropiat, el jurat provincial ha de reconsiderar la qüestió en el moment de la determinació del preu just.

6a. Efectuat el dipòsit i abonada o consignada, si s'escau, la indemnització prèvia per perjudicis, l'Administració ha de procedir a l'ocupació immediata del bé de què es tracti, tenint en compte el que disposen els paràgrafs segon i tercer de l'article 51 d'aquesta Llei, cosa que ha de fer en el termini màxim de quinze dies, sense que sigui admissible que el posseïdor entauli interdictes de retenir i recobrar.¹²

7a. Efectuada l'ocupació de les finques, s'ha de tramitar l'expedient d'expropiació en les fases de preu just i pagament segons la regulació general que estableixen els articles anteriors, i s'ha de donar preferència a aquests expedients perquè es resolguin amb rapidesa.

8a. En tot cas, sobre el preu just acordat definitivament per als béns objecte d'aquest article, s'ha de girar la indemnització que estableix l'article 56 d'aquesta Llei, amb l'especialitat que la data inicial per al còmput corresponent ha de ser la següent a aquella en què s'hagi produït l'ocupació de què es tracta.

¹¹ Paràgraf 1r redactat de conformitat amb l'article 3 de la Llei 11/1996, de 27 de desembre, de mesures de disciplina pressupostària (BOE núm. 313, de 28 de desembre).

¹² Apartat 6 redactat de conformitat amb l'article 76.2 de la Llei 53/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social (BOE núm. 313, de 31 de desembre, i suplement en català núm. 3, de 21 de gener de 2003).

Article 53

L'acta d'ocupació que s'estén a continuació del pagament, acompanyada dels justificants d'aquest, és títol suficient perquè en el Registre de la Propietat i en els altres registres públics s'inscrigui la transmissió de domini o se'n prengui nota i es verifiqui, si s'escau, la cancel·lació de les càrregues, gravàmens i drets reals de tota classe a què estigui adscrita la cosa expropiada.¹³

L'acta d'ocupació, acompanyada del justificant de la consignació del preu o del resguard de dipòsit corresponent, té els mateixos efectes.

Els documents esmentats són també títols d'immatriculació en el registre de la propietat.

¹³ Paràgraf 1r redactat de conformitat amb la disposició addicional 10a de la Llei 21/1986, de 23 de desembre, de pressupostos generals de l'Estat per a 1987 (BOE núm. 307, de 24 de desembre, i suplement retrospectiu en català núm. 8, relatiu a l'any 1986).

Article 54¹⁴

1. En cas que no s'executi l'obra o no s'estableixi el servei que va motivar l'expropiació, i si hi ha alguna part sobrant dels béns expropiats, o desapareix l'afectació, el propietari primitiu o els seus drethavents poden recobrar la totalitat o la part sobrant de l'expropiat, mitjançant l'abonament a la persona que era titular de la indemnització que determina l'article següent.

2. No obstant això, no hi ha dret de reversió en els casos següents:

a) Quan simultàniament a la desafectació del fi que va justificar l'expropiació s'acordi justificadament una nova afectació a un altre fi que hagi estat declarat d'utilitat pública o interès social. En aquest supòsit l'Administració ha de donar publicitat a la substitució, i el propietari primitiu o els seus drethavents poden al·legar tot el que considerin oportú en defensa del seu dret a la reversió, si consideren que no concorren els requisits que exigeix la llei, així com sol·licitar l'actualització del preu just si no s'ha executat l'obra o no s'ha establert el servei inicialment previstos.

b) Quan l'afectació al fi que va justificar l'expropiació o a un altre que hagi estat declarat d'utilitat pública o d'interès social es prolongui durant deu anys des de l'acabament de l'obra o l'establiment del servei.

3. Quan, d'acord amb el que estableixen els apartats anteriors d'aquest article, sigui procedent la reversió, el termini perquè el propietari primitiu o els seus drethavents puguin sol·licitar-la és de tres mesos, a comptar de la data en què l'Administració hagi notificat l'excés d'expropiació, la desafectació del bé o el dret expropiats o el seu propòsit de no executar l'obra o de no implantar el servei.

En defecte d'aquesta notificació, l'expropiat i els seus drethavents poden exercitar el dret de reversió en els casos i amb les condicions següents:

a) Quan s'hagi produït un excés d'expropiació o la desafectació del bé o el dret expropiats i no hagin transcorregut vint anys des de la presa de possessió del bé o el dret.

b) Quan hagin transcorregut cinc anys des de la presa de possessió del bé o el dret expropiats i no s'hagi iniciat l'execució de l'obra o la implantació del servei.

c) Quan l'execució de l'obra o les actuacions per a l'establiment del servei estiguin suspeses més de dos anys per causes imputables a l'Administració o al beneficiari de l'expropiació sense que es produeixi per part d'aquests cap acte exprés per reprendre-la.

4. La competència per emetre resolució sobre la reversió correspon a l'Administració que tingui titularitat del bé o el dret en el moment en què se sol·liciti aquesta reversió o a l'Administració a la qual estigui vinculat el beneficiari de l'expropiació, si s'escau, titular dels béns o els drets.

5. En les inscripcions en el Registre de la propietat del domini i altres drets reals sobre béns immobles adquirits per expropiació forçosa s'ha de fer constar el dret preferent dels reversionistes davant tercers possibles adquirents per recuperar el bé o el dret expropiats d'acord amb el que disposen aquest article i el següent; sense la seva constància registral el dret de reversió no és oposable als tercers adquirents que hagin inscrit els títols dels seus drets respectius d'acord amb el que preveu la Llei hipotecària.

¹⁴ Article redactat de conformitat amb la disposició addicional 5a de la Llei 38/1999, de 5 de novembre, d'ordenació de l'edificació (BOE núm. 266, de 6 de novembre, i suplement en català núm. 15, de 19 de novembre).

Article 55¹⁵

1. L'exercici del dret de reversió té com a pressupòsit la restitució de la indemnització expropiatòria percebuda per l'expropiat, actualitzada d'acord amb l'evolució de l'índex de preus al consum en el període comprès entre la data d'iniciació de l'expedient de preu just i la d'exercici del dret de reversió. La determinació d'aquest import, l'ha de fer l'Administració en el mateix acord que reconegui el dret de reversió.

2. Per excepció, si el bé o el dret expropiat ha experimentat canvis en la seva qualificació jurídica, que poden condicionar-ne el valor o han incorporat millores aprofitables pel titular d'aquell dret o sofert menyscapse de valor, se n'ha de fer una altra valoració, referida a la data d'exercici del dret, fixada d'acord amb les normes que conté el capítol III del títol II d'aquesta Llei.

3. La presa de possessió del bé o el dret revertit no pot tenir lloc sense el pagament previ o la consignació de l'import resultant d'acord amb els apartats anteriors. El pagament o la consignació esmentats han de tenir lloc en el termini màxim de tres mesos des de la seva determinació en via administrativa, sota pena de caducitat del dret de reversió i sens perjudici de la interposició de recurs contenciós administratiu. En aquest últim cas, les diferències que puguin resultar de la sentència que es dicti, s'han de satisfer o reemborsar segons correspongui, incrementades amb els interessos meritats al tipus d'interès legal des de la data del primer pagament en el termini de tres mesos des de la notificació de la sentència sota pena de caducitat del dret de reversió en el primer supòsit.

¹⁵ Article redactat de conformitat amb la disposició addicional 5a de la Llei 38/1999, de 5 de novembre, d'ordenació de l'edificació (BOE núm. 266, de 6 de novembre, i suplement en català núm. 15, de 19 de novembre).

CAPÍTOL V

Responsabilitats per demora

Article 56

Quan hagin transcorregut sis mesos des de la iniciació legal de l'expedient expropiatori sense que s'hagi determinat per resolució definitiva el preu just de les coses o els drets, l'Administració expropiant culpable de la demora està obligada a satisfer a l'expropiat una indemnització que consisteix en l'interès legal del preu just fins al moment en què s'hagi determinat que es liquidarà amb efectes retroactius, una vegada que el preu just hagi estat efectuat.

Article 57

La quantitat que es fixi definitivament com a preu just produeix l'interès legal corresponent a favor de l'expropiat fins que es pagui i des del moment en què hagin transcorregut els sis mesos a què es refereix l'article 48.

Article 58¹⁶

Si transcorren quatre anys sense que el pagament de la quantitat fixada com a preu just es faci efectiu o es consignï, s'ha de procedir a avaluar de nou les coses o els drets objecte d'expropiació, d'acord amb els preceptes continguts en el capítol III d'aquest títol.

Una vegada efectuat el pagament o realitzada la consignació, encara que hagi transcorregut el termini de quatre anys, no procedeix el dret a la retaxació.

¹⁶ Article redactat de conformitat amb la disposició final 2a.3 de la Llei 17/2012, de 27 de desembre, de pressupostos generals de l'Estat per a l'any 2013 (BOE núm. 312, de 28 de desembre, i suplement en català de la mateixa data). Amb efectes des de l'1 de gener de 2013.

TÍTOL III

Procediments especials

CAPÍTOL I

De l'expropiació per zones o grups de béns

Article 59

Quan l'Administració hagi d'expropiar grans zones territorials o sèries de béns susceptibles d'una consideració de conjunt, el Consell de Ministres pot acordar, mitjançant decret, l'aplicació del procediment expropiatori especial que regula aquest capítol.

Article 60

Per l'acord del Consell de Ministres a què es refereix l'article anterior, s'entén complert el tràmit de declaració de la necessitat de l'ocupació dels béns que hagin de ser expropiats segons el projecte i el replantejament aprovats i els reformats posteriorment.

Article 61

A l'efecte del preu just, l'Administració ha de formular un projecte de classificació de les zones o classes de béns que cal expropiar en polígons o grups determinats, segons la diferent naturalesa econòmica, assignant preus màxims i mínims de valoració per a cadascun d'aquests polígons o grups distingits així amb mòduls d'aplicació si escau.

Article 62

Sobre aquest projecte de preus màxims i mínims per polígons o grups degudament raonats, s'ha d'obrir informació pública pel termini d'un mes, i a aquest efecte l'Administració ha de publicar edictes en el butlletí oficial de la província on radiquen els béns, i, en extracte, en el *Butlletí Oficial de l'Estat* i en dos diaris de la capital de la mateixa província, si n'hi ha. De la mateixa manera ha de notificar aquest projecte als ajuntaments i entitats corporatives i sindicals amb jurisdicció sobre les zones i interessos afectats.

Article 63

Les entitats a les quals s'hagi notificat el projecte segons l'article anterior i qualsevol altra que justifiqui un interès directe poden presentar reclamacions en la informació pública únicament pel que fa a la classificació en polígons o grups. Sobre els preus màxims i mínims únicament estan legitimats per reclamar els qui siguin titulars directes dels béns o interessos expropiables segons el títol I d'aquesta Llei.

Article 64

Si no es presenten reclamacions en el període d'informació pública, l'Administració ha d'elevat el projecte de preus màxims i mínims a acord definitiu, que serà ferm a tots els efectes.

Article 65

L'Administració, ha de considerar les reclamacions sobre la classificació dels béns que cal expropiar en polígons o grups abans de prendre un acord definitiu sobre aquest punt, que ha de recaure abans del mes següent al tancament de la informació i que serà ferm a tots els efectes.

Article 66

Les reclamacions sobre els preus màxims i mínims donen lloc a la formulació d'un full d'apreuament definitiu per part de l'Administració sobre els preus controvertits, el qual, un cop notificat al reclamant, aquest pot rebutjar de manera clara dins dels deu dies següents.

Article 67

Si el reclamant rebutja el full d'apreuament de l'Administració, es passa l'expedient al jurat provincial d'expropiació, que ha de fixar definitivament els preus màxims i mínims controvertits. Contra aquest acord es pot reclamar en la via contenciosa en els termes comuns de l'article 126.

Article 68

L'Administració ha d'acordar com a fermes els preus màxims i mínims del projecte referents a polígons o grups sobre els quals no s'hagin suscitat discòrdies.

Article 69

Un cop fixats definitivament els preus màxims i mínims, amb els mòduls d'aplicació corresponents, són preceptius per a la valoració de les finques o dels béns compresos en els polígons o grups respectius. Únicament són admissibles diferències entre les parts quant a l'aplicació, que s'ha de portar a terme pel mateix procediment que estableixen els articles 26 i següents d'aquesta Llei.

Article 70

Els preus màxims i mínims conserven la vigència durant els cinc anys següents a la data de l'acord. En casos d'extraordinària alteració del valor de la moneda, el Consell de Ministres, amb audiència del Consell d'Estat, pot acordar la revisió global o detallada dels preus màxims i mínims abans del venciment de la data de caducitat que estableix el paràgraf anterior.

CAPÍTOL II

De l'expropiació per incompliment de la funció social de la propietat

Article 71

Hi ha causa d'interès social per a l'expropiació forçosa, a més dels casos en què sigui procedent d'acord amb les lleis, quan amb aquesta estimació expressa s'hagi declarat específicament per mitjà d'una llei l'oportunitat que un bé o una classe de béns s'utilitzin en el sentit positiu d'una determinada funció social i el propietari incompleixi aquesta directiva.

Article 72

Són requisits necessaris per a l'aplicació del supòsit anterior:

1r. La declaració positiva que un determinat bé o categoria de béns ha de patir determinades transformacions o ha de ser utilitzat de manera específica.

2n. Que la declaració esmentada es formuli per mitjà d'una llei o d'un decret acordat en Consell de Ministres.

3r. Que la llei contingui inequívocament la intimació d'expropiació forçosa enfront de l'incompliment.

4t. Que per a la realització de la funció específica assenyalada s'hagi fixat un termini i en vèncer el termini aquella funció resulti totalment o substancialment incompleta pel propietari.

Article 73

L'expropiació forçosa a què es refereix aquest capítol imposa al beneficiari la càrrega de complir la funció desatesa, causa de l'expropiació, en un termini que no pot excedir el que es va assenyalar a l'expropiat. Únicament quan el beneficiari sigui l'Administració, i sigui procedent incloure el compliment de la funció esmentada en un pla de conjunt més extens, es pot excedir el límit del termini esmentat.

Article 74

Quan el beneficiari de l'expropiació incompleixi al seu torn la funció assenyalada, l'Administració té l'opció a què es refereix l'apartat d de l'article següent, i el Govern pot sancionar el beneficiari amb una multa fins al límit de 500.000 pessetes.

Article 75

El procediment per a l'expropiació, objecte d'aquest capítol, és el general, amb les particularitats següents:

a) La declaració de necessitat d'ocupació se substitueix per la declaració que, en el cas que es considera, hi concorrin els requisits de l'article 72, i s'han d'observar, d'altra banda, les mateixes garanties d'informació pública, notificació, audiència dels interessats i recursos que regula el títol II d'aquesta llei.

b) Quan per virtut de la llei els particulars puguin ser beneficiaris de l'expropiació, l'Administració pot expropiar la cosa directament, pel preu just, per adjudicar-la posteriorment a aquests particulars, o bé treure-la a subhasta pública, cas en què la determinació del preu just té solament l'efecte de fixació del tipus de licitació.

En aquesta subhasta s'hi admeten tots els qui, emparats en la determinació de la llei, prestin les garanties que l'Administració fixi per dur a terme la funció desatesa sobre la cosa de què es tracti, i a aquest efecte s'ha d'arbitrar un tràmit previ a l'acte de subhasta. Si d'aquesta subhasta en resulta un preu de venda superior al fixat en l'expedient d'expropiació, la diferència queda a benefici del propietari expropiat.

c) Si la subhasta es declara deserta, s'ha d'anunciar una segona licitació rebaixant el tipus de la primera un 25 per 100, i s'ha d'obrir un nou període d'admissió de licitadors.

d) Si queda deserta la segona subhasta, l'Administració pot optar per adquirir la cosa en el tipus que en aquesta hagi servit de base de licitació assumint la càrrega corresponent, o bé per deixar-la en estat públic de venda. El dret a l'adquisició de la cosa s'ha de determinar d'acord amb la prioritat de sol·licitud en els registres oficials corresponents.

e) L'expedient d'expropiació caduca al cap de sis mesos que s'hagi declarat deserta la segona subhasta en el cas que l'Administració no hagi optat per adquirir la cosa.

CAPÍTOL III

De l'expropiació de béns de valor artístic, històric i arqueològic

Article 76

L'expropiació de béns, mobles o immobles, de valor artístic, històric o arqueològic s'ha de portar a terme d'acord amb el que disposa aquesta Llei, amb les particularitats que estableixen els articles següents.

Article 77

Un cop acordada l'expropiació, el governador civil de la província pot adoptar totes les mesures que calguin perquè no s'alterin les condicions característiques de la cosa o el bé afectat.

Article 78

El preu just dels béns l'ha de determinar, mitjançant una taxació pericial, una comissió composta per tres acadèmics, designats un per la Mesa de l'Institut d'Espanya, un altre pel Ministeri d'Educació Nacional i el tercer pel propietari del bé afectat. La designació pot recaure en acadèmics de les acadèmies de districte. El primer dels indicats presideix la comissió i decideix els empats amb vot de qualitat.

Article 79

La comissió que preveu l'article anterior s'ha de reunir en el termini d'un mes, a comptar de la data de l'Ordre ministerial per la qual es disposi l'expropiació. En el mes següent ha de formular, amb un informe motivat, el preu just que s'hagi de pagar, que té caràcter executori per a l'Administració i per a l'expropiat. El preu just en cap cas no pot ser inferior al que resulti d'aplicar les disposicions del títol II d'aquesta Llei.

Article 80

La determinació del preu just quant al premi que la legislació concedeix als descobridors d'objectes d'interès per al patrimoni històric, artístic i arqueològic de la nació, s'ha de portar a terme conforme al que disposen els articles anteriors, i s'han de mantenir els percentatges de participació que es reconeixen en la legislació del ram.

Article 81

1. En els casos d'expropiació, venda pública, subhasta o liquidació dels béns a què es refereix aquest capítol, l'Estat pot exercir, per a si mateix o per a una altra persona pública, el dret de tanteig, i s'obliga a pagar el preu en un període no superior a dos exercicis econòmics, llevat que el particular interessat accepti altres formes de pagament.

2. Igualment l'Estat pot exercir, per a si mateix o per a una altra persona pública, el dret de retracte en un termini de sis mesos, a partir de la data en què tingui esment fefaent de la transmissió, en les condicions de pagament que assenyala el paràgraf anterior.

Article 82

El procediment general que estableix aquesta Llei s'ha d'aplicar a les expropiacions d'edificis i terrenys que impedeixin la contemplació de monuments historicoartístics, que constitueixin causa de risc o de qualsevol perjudici per a aquests, i a tots aquells que puguin destruir o disminuir la bellesa o seguretat dels conjunts d'interès historicoartístic.

Article 83

La determinació de la indemnització que sigui procedent satisfer per l'ocupació temporal d'immobles per causa d'excavacions arqueològiques, s'ha de dur a terme d'acord amb el que disposa el capítol VII d'aquest títol.

Article 84

Les qüestions derivades de l'aplicació del que disposa aquest capítol es reserven a la jurisdicció contenciosa administrativa, d'acord amb el títol V d'aquesta Llei.

CAPÍTOL IV

De l'expropiació per entitats locals o per raó d'urbanisme

Article 85

Les expropiacions que es portin a terme per raó d'urbanisme i les que en qualsevol cas realitzin les entitats locals s'han d'ajustar al que expressament disposa la Llei de règim local i d'altres aplicables, i en allò que no hi estigui disposat, al contingut d'aquesta Llei, amb les modificacions següents:

1a. Per a la determinació del preu just s'han de seguir les regles i el procediment que estableix el capítol III del títol II d'aquesta Llei.

2a. En el jurat provincial d'expropiació, el funcionari tècnic a què es refereix l'apartat *b* de l'article 32 ha de ser designat per la corporació local interessada.

3a. Les facultats que aquesta Llei atribueix a l'Administració o a les autoritats governatives que s'hi esmenten corresponen íntegrament, en els assumptes de les corporacions locals, a aquestes o als organismes especials que hi intervenen, sense cap limitació de l'autonomia que les disposicions vigents els concedeixen.

CAPÍTOL V

De l'expropiació que dóna lloc al trasllat de poblacions

Article 86

Quan calgui expropiar les terres que serveixin de base principal d'aliment a totes o a la major part de les famílies d'un municipi o d'una entitat local menor, el Consell de Ministres ha d'acordar, d'ofici o a instància de les corporacions públiques interessades, el trasllat de la població.

Els preceptes d'aquest capítol són aplicables en els casos d'expropiació d'instal·lacions industrials, sempre que hi concorrin les circumstàncies que es requereixen en aquest article.

Article 87

L'expropiació s'ha de portar a terme d'acord amb el que disposa aquesta Llei, i s'ha d'estendre no solament a les terres d'ocupació necessària, sinó a la totalitat dels béns immobles que estiguin situats en el territori de l'entitat afectada, llevat que els interessats sol·licitin que l'expropiació es limiti a aquelles terres.

Article 88

Els veïns de l'entitat local tenen dret a una indemnització pels perjudicis que els ocasioni el trasllat i a ser instal·lats en una porció de terreny de característiques similars al territori de l'entitat afectada.

Article 89

Als efectes de l'article anterior, s'estimen com a perjudicis indemnitzables els que es defineixen en els conceptes següents:

A) Canvi forçós de residència.

a) Despeses de viatge per trasllat familiar.

b) Transports d'aixovar i elements de treball.

c) Jornals perduts durant el temps que cal invertir en els transports esmentats.

B) Reducció del patrimoni familiar, referida a les baixes en la producció agropecuària per minves de la superfície aprofitada personalment en els aspectes de propietat, arrendament i dret de gaudi de terrenys comunals per raó de veïnatge.

C) Pèrdues per interrupció d'activitats professionals, comercials i manuals exercides personalment per l'interessat al lloc de residència.

Article 90

Els tipus d'indemnització que s'han de pagar per cadascun dels conceptes a què es refereix l'article anterior s'han de fixar, a proposta de l'òrgan que determini reglamentàriament el Consell de Ministres, després que la Comissió Permanent del Consell d'Estat n'hagi emès un dictamen previ.

Article 91

Un cop fixats els tipus d'indemnització, el governador civil o l'autoritat competent en cada cas ha d'anunciar, en la forma que estableix l'article 18, que els interessats, en un termini de quinze dies, poden sol·licitar la indemnització a què creguin tenir dret, precisant les circumstàncies de fet en què es fonamenten.

Article 92

Un cop presentades les sol·licituds que disposa l'article anterior, s'ha de fixar la indemnització que cal pagar a cada interessat. Contra l'acord que s'adopti a aquest efecte es pot reclamar en el termini de quinze dies, a comptar des del dia següent a la notificació de l'acord, davant el jurat provincial d'expropiació, quan s'hagin aplicat indegudament els tipus aprovats pel Consell de Ministres.

Article 93

El pagament de la indemnització s'ha de portar a terme d'acord amb les normes generals que estableix aquesta Llei.

Article 94

Els veïns poden sol·licitar instal·lar-se en el nou territori de l'entitat, en presentar la sol·licitud d'indemnització a què es refereix l'article 91. A aquest efecte, en publicar-se l'anunci que preveu el mateix article, s'ha d'expressar la necessitat que es presentin les sol·licituds dels interessats sobre aquest punt dins el termini fixat.

Article 95

Un cop transcorregut el termini a què al·ludeix l'article anterior, s'ha de formar una relació de veïns amb una descripció detallada dels habitatges que ocupaven i de les finques que personalment i directament explotaven, la qual s'ha d'exposar al públic per un termini de quinze dies, a fi que es puguin rectificar els errors materials. Un cop fetes les rectificacions que escaiguin, s'ha d'elevat la relació al Consell de Ministres, perquè, a través de l'Institut Nacional de Colonització, adquireixi les finques adequades per a l'establiment dels veïns que així ho hagin sol·licitat i per a l'elecció de la nova entitat local que substitueixi la desapareguda com a conseqüència de les obres determinants del trasllat de la població.

Article 96

1. L'Institut Nacional de Colonització ha d'instal·lar els veïns en el nou territori de l'entitat i proporcionar a cadascun d'ells, en arrendament o en propietat, un habitatge o un local de negoci de característiques similars al que ocupaven a la zona expropiada. Se'ls ha d'adjudicar també una finca o unes finques de característiques anàlogues a les que com a propietaris o a títol diferent cultivaven directament i personalment, de les quals poden adquirir la propietat d'acord amb el que disposa la legislació especial de colonització.

2. Respecte a la nova entitat local, l'adjudicació dels béns que n'hagin de constituir el patrimoni s'ha d'efectuar conforme al que estableix la legislació especial de colonització, i a aquest objecte s'han de destinar les quantitats que hagi de percebre en concepte d'indemnització per les expropiacions la corporació local desapareguda com a conseqüència de les obres determinants del trasllat de població.

CAPÍTOL VI

De les expropiacions per causa de colonització o d'obres públiques

SECCIÓ PRIMERA

De les expropiacions per causa de colonització

Article 97

Les expropiacions per causa de colonització i de finques millorables s'han de regular per mitjà de la legislació especial, fins i tot pel que fa als òrgans, els mitjans de valoració i els recursos. En allò que no prevegi la legislació especial esmentada, aquesta Llei ha de regir com a supletòria.

SECCIÓ SEGONA

De les expropiacions per causa d'obres públiques

Article 98

Les facultats d'incoació i tramitació d'expedients relacionats amb els serveis d'Obres Públiques corresponen als enginyers caps dels serveis respectius, els quals assumeixen en aquesta matèria les facultats que aquesta Llei atribueix amb caràcter general als governadors civils.

CAPÍTOL VII

De l'expropiació en matèria de propietat industrial

Article 99¹⁷

Derogat

¹⁷ Article derogat per la disposició derogatòria.5 de la Llei 11/1986, de 20 de març, de patents (BOE núm. 73, de 26 de març, i suplement retrospectiu en català núm. 8, relatiu a l'any 1986).

CAPÍTOL VIII

De l'expropiació per raons de defensa nacional i seguretat de l'Estat

SECCIÓ PRIMERA

De les expropiacions per necessitats militars

Article 100

Quan el Govern acordi l'adquisició d'immobles situats a la zona militar de costes i fronteres, o per altres necessitats urgents de la defensa i la seguretat nacional, les expropiacions que calgui realitzar amb aquest objecte s'han d'ajustar al que disposen els articles 52 i 53 d'aquesta Llei, i l'expedient respectiu l'ha de tramitar l'Administració militar que correspongui segons l'exèrcit als serveis del qual quedin afectats els béns ocupats, amb subjecció al reglament que es dicti en aplicació d'aquesta Llei.

En aquestes expropiacions, el funcionari tècnic comprès en l'apartat *b* de l'article 32 ha de ser substituït en el jurat provincial d'expropiació per un tècnic militar del departament respectiu, que n'ha de formar part com a vocal sempre que, en ser tramès l'expedient en compliment de l'article 31, el govern militar de la província comuniqui alhora el nomenament corresponent.

SECCIÓ SEGONA

De les requisites militars

Article 101

En temps de guerra i en cas de mobilització total o parcial que no sigui per a maniobres, les autoritats militars poden utilitzar, després de requisar-los, tota mena de béns mobles, immobles, drets, empreses, indústries, allotjaments, prestacions personals i, en general, tot el que serveixi directament o indirectament als fins militars.

Article 102

1. Fora dels casos que preveu l'article anterior, únicament poden ser objecte de requisició: els allotjaments per a personal, bestiar i material; les racions de pa i pinso, així com el combustible i l'enllumenat, l'allotjament i tot el que calgui per a l'assistència a malalts o ferits;

els mitjans terrestres, marítims o aeris per a la locomoció o el transport de personal, bestiar o material dels exèrcits o els seus serveis. La durada màxima d'aquestes dues últimes prestacions no pot excedir les vint-i-quatre hores cada vegada.

2. En períodes de grans maniobres de concentració de forces, l'autoritat militar corresponent pot també requisar propietats rústiques i urbanes com a mitjans auxiliars per a les maniobres, amb les limitacions i les formes que assenyalen els reglaments especials. Les requisites a què es refereix aquest paràgraf només es poden exigir en el territori i en el període de temps que s'assenyali prèviament.

3. També es pot disposar per decret la requisició, en via d'assaig, de tots els mitjans útils de locomoció i transport, tant d'índole animal com mecànica.

Article 103

En cap cas no es pot exigir la requisició de recursos superiors als que posseeixin els municipis, i s'han de respectar sempre els queviures necessaris per a l'alimentació civil durant un temps prudencial.

Article 104

El dret de requisició correspon a l'autoritat militar determinada reglamentàriament, la qual en pot delegar l'exercici dins dels límits autoritzats.

Article 105

1. Tota prestació per requisició dóna dret a una indemnització per l'import del servei prestat, del valor objectiu del que s'ha requisat, o dels danys i desperfectes que per causa seva es produeixin.

2. Les quantitats que s'hagin de satisfer per aquest concepte el pagament de les quals no s'hagi fet en un termini de tres mesos, a partir de la data en què es va efectuar la requisició, produeixen l'interès legal.

3. No és indemnitzable la prestació d'allotjament, tant en cases particulars com en edificis públics, de les forces dels exèrcits de Terra, Mar i Aire i altres persones afectes a aquests.

Article 106

1. La Comissió Central de Valoracions de Requisicions i les provincials han de fixar l'import de les indemnitzacions.

2. La Comissió Central de Valoracions de Requisicions Militars, que s'ha de nomenar per decret, està composta per representants dels ministeris militars i dels civils i d'altres organismes relacionats més directament amb les requisicions, i en formen part un general i un cap dels cossos d'intendència i intervenció de cadascun dels exèrcits de Mar, Terra i Aire, i un auditor. És missió d'aquesta Comissió establir tarifes uniformes per a les prestacions que ho requereixin, redactar les bases de valoració perquè serveixin de norma a les comissions provincials, examinar i aprofitar les tarifes que aquestes comissions els assenyalin, així com fixar-los els preus que són objecte de consultes.

3. Les comissions provincials es componen de cinc diputats provincials designats pel president de la diputació provincial respectiva, i un cap d'intendència i un altre d'intervenció de qualsevol dels exèrcits, i les ha de presidir qui designi l'autoritat militar. Aquestes comissions han d'assenyalar els preus a les prestacions per a les quals no existeixi una tarifa general, les han d'elevat a l'aprovació de la Central, i assenyalar també amb posterioritat les indemnitzacions de requisicions que no figurin en cap tarifa.

4. Es poden constituir comissions especials de valoració en territoris ocupats, si s'escau, limitant l'actuació en les reclamacions que s'hagin presentat a fer les valoracions amb les comprovacions pertinents, a fi que, acabat el període de guerra, es resolgui sobre el dret a percebre una indemnització.

Article 107

Un reglament especial, dictat per la Presidència del Govern, després de l'informe del Consell d'Estat, ha de desplegar les normes que conté aquest capítol a fi d'aplicar-les.

TÍTOL IV

Indemnitzacions per ocupació temporal i altres danys

CAPÍTOL I

Ocupacions temporals

Article 108

L'Administració, així com les persones o entitats que s'hagin subrogat en els seus drets, poden ocupar temporalment els terrenys propietat del particular, en els casos següents:

1. Per tal de portar a terme estudis o practicar operacions facultatives de curta durada, per recollir dades per a la formació del projecte o per al replantejament d'una obra.
2. Per establir estacions i camins provisionals, tallers, magatzems, dipòsits de materials i qualssevol altres més que requereixin les obres prèviament declarades d'utilitat pública, tant pel que fa a la construcció com a la reparació o la conservació ordinàries.
3. Per a l'extracció de materials de tota mena necessaris per executar les obres esmentades, que estiguin disseminats per la propietat, o hagin de ser objecte d'una explotació formalment organitzada.
4. Quan per causa d'interès social, i sempre que es donin els requisits que assenyala l'article 72, l'Administració estimi convenient la realització pel seu compte, en no fer-ho el propietari, dels treballs necessaris perquè la propietat compleixi amb les exigències socials de què es tracti.

Article 109

Els habitatges queden exceptuats de l'ocupació temporal i la imposició de servitud. En els casos en què franquejar-los pugui ser necessari per als fins esmentats en l'article anterior, se n'ha d'obtenir el permís exprés de l'habitant.

Article 110

1. En el primer cas de l'article 108, el funcionari públic encarregat de portar a terme els estudis o el particular degudament autoritzat per fer-ho, han d'anar proveïts dels documents que acreditin la missió confiada, expedits per l'autoritat delegada del Govern al lloc, a fi que se'ls presti tota mena d'auxili, i molt especialment el de procurar el permís dels propietaris

respectius perquè la comissió d'estudis passi per les seves finques. Els perjudicis amb les operacions que s'hi puguin causar s'han de satisfer a l'acte, un cop hagin fet la taxació els perits designats pel propietari i el facultatiu encarregat de les operacions, i, en cas de no arribar a una avenença, l'alcalde o la persona en qui aquest hagi delegat les seves facultats.

2. Si el propietari oposa resistència a concedir el permís, o si després de taxats els perjudicis en la forma que estableix el paràgraf anterior insisteix en la seva negativa, se n'ha d'informar el governador civil de la província o l'autoritat competent per raó del cas perquè adopti les mesures pertinents. No obstant això, el mateix governador pot retirar, a instància de part, l'autorització atorgada, i exigir la responsabilitat que sigui procedent per qualsevol abús comès.

Article 111

1. A l'efecte del número segon de l'article 108, la declaració d'utilitat pública o d'interès social comporta el dret a les ocupacions temporals que el fi concret de l'expropiació exigeixi.

2. La necessitat d'aquestes ocupacions ha de ser objecte d'un procediment ajustat a allò que disposa el capítol II del títol II, però la resolució de l'Administració, a què al·ludeix l'article 21, és executiva, sens perjudici dels procediments ulteriors per determinar el preu just. Quan es tracti d'una finca amb el propietari de la qual s'hagin practicat diligències anteriors, s'ha de suprimir la publicitat de les notificacions, que han de ser personals, o, si escau, per mitjà de l'alcalde.

Article 112

1. Per a les ocupacions a què es refereix l'article anterior, i sempre que sigui possible avaluar-ne la indemnització per endavant, l'Administració ha d'intentar, abans de l'ocupació, un conveni amb el propietari sobre l'import d'aquesta. A aquest efecte, el representant de l'Administració, o l'autoritzat per a l'ocupació, ha de fer l'oferta de la quantitat que es consideri ajustada al cas, i s'ha de concedir a l'interessat el termini de deu dies perquè contesti clarament si accepta o refusa l'oferta expressada.

2. Si accepta l'oferta expressament, o si no contesta en el termini esmentat, s'ha de pagar o consignar la quantitat oferta i la finca es pot ocupar, per descomptat, sense que sigui procedent reclamació de cap mena.

Article 113

Sempre que es rebutgi expressament l'oferta a què al·ludeix l'article anterior, les parts han d'elevat al jurat provincial d'expropiació les seves taxacions fonamentades, el qual ha de resoldre amb caràcter executori en el termini de deu dies, d'acord amb els tràmits establerts en els articles 34 i següents d'aquesta Llei.

Article 114

En els casos en què no sigui possible assenyalar per endavant la importància i la durada de l'ocupació, s'ha d'intentar un conveni amb el propietari per fixar una quantitat alçada suficient per respondre de l'import d'aquella. En cas de desacord, així com per determinar al seu moment l'import definitiu, s'ha de procedir en la forma indicada a l'article anterior. Abans que s'efectuï l'ocupació, sense haver-se pagat l'import definitiu de la indemnització, s'ha de fer

constar l'estat de la finca, amb relació a qualsevol circumstància que pugui oferir dubtes per a la valoració definitiva dels danys causats.

Article 115

Les taxacions, en els casos d'ocupació temporal, s'han de referir sempre a l'apreciació dels rendiments que el propietari hagi deixat de percebre per les rendes vençudes durant l'ocupació, i s'hi han d'afegir, a més, els perjudicis causats a la finca o les despeses que suposi restituir-la a l'estat primitiu. La taxació d'una ocupació mai no ha d'arribar al valor de la finca, i l'Administració, en els casos en què li sembli excessiva, pot demanar la valoració de l'expropiació simplement pels procediments que aquesta Llei determina, i optar-hi sempre que l'import no excedeixi una meitat de la dels danys i els perjudicis causats.

Article 116

1. En els casos que comprèn el número 3 de l'article 108, el valor dels materials recollits en una finca o arrencats de les pedreres existents només s'ha de pagar quan els hagi recollit o apilat el propietari, abans de la notificació de la seva necessitat per a l'Administració, o quan les pedreres es trobin obertes i en explotació amb anterioritat a la mateixa data. En un cas i en l'altre cal acreditar la necessitat dels materials i els productes per al seu ús.

Fora d'aquest supòsit, perquè sigui procedent el pagament del valor dels materials que s'extreguin d'una finca, el propietari ha d'acreditar:

1r. Que els materials esmentats tenen un valor conegut al mercat.

2n. Que ha satisfet la contribució corresponent a la indústria que per raó de l'explotació esmentada exerceixi en el trimestre anterior a aquell en què es va declarar la necessitat de l'ocupació.

2. Per tant, per declarar procedent el pagament dels materials no és suficient que durant un temps se n'hagi pogut utilitzar algun amb permís del propietari o mitjançant una retribució qualsevol.

3. Tampoc no s'han de tenir en compte les reclamacions per indemnització de beneficis que es presumeixin com a efecte d'arrendaments per establir determinades indústries, si no estan establerts en les condicions esmentades.

Article 117

Quan la conservació o reparació d'una obra d'utilitat pública exigeixin, en tot o en part, l'explotació permanent d'una pedrera, escau l'expropiació pels tràmits d'aquesta Llei.

Article 118

1. Si l'ocupació a què es refereix el cas quart de l'article 108 implica per al propietari la pèrdua temporal dels beneficis que la propietat ocupada sigui susceptible de produir, l'Administració li ha de satisfer una renda que es determina automàticament en el valor del líquid imposable registrat.

2. Si les obres realitzades per l'Administració determinen en el futur un augment dels rendiments econòmics de la propietat ocupada, l'Administració ocupant té dret al reemborsament de la capitalització de l'augment esmentat, que està garantit mitjançant una hipoteca legal sobre la finca.

Aquest gravamen el pot redimir en qualsevol moment el propietari.

Article 119

1. Quan, d'acord amb la legislació vigent, l'Estat decideixi, per raons d'interès públic, la intervenció d'una empresa mercantil que per qualsevol causa hagi cessat en la feina o que per sanció governativa hagi estat clausurada temporalment, cal indemnitzar els titulars amb el valor efectiu dels danys i deterioraments extraordinaris soferts per la maquinària i les instal·lacions, sempre que aquests danys es produeixin precisament a causa de la intervenció.

2. Un cop desapareguda la causa de la intervenció, els titulars de l'empresa poden sol·licitar que cessi l'ocupació; però si no troben convenient continuar el negoci, ho han de manifestar a l'Administració, que en pot decretar, si és oportú, l'expropiació, d'acord amb els preceptes d'aquesta Llei.

CAPÍTOL II

De la indemnització per altres danys

Article 120

Quan a conseqüència de greus raons d'ordre o seguretat públics, epidèmies, inundacions o altres calamitats, les autoritats civils hagin d'adoptar mesures que impliquin destrucció, detriment efectiu o requisicions de béns o drets de particulars sense les formalitats que aquesta Llei exigeix per als diversos tipus d'expropiació, el particular danyat té dret a una indemnització d'acord amb les normes que assenyalen els preceptes relatius als danys de l'ocupació temporal d'immobles i al preu just dels mobles, i s'ha d'iniciar l'expedient a instància del perjudicat i d'acord amb aquestes normes.

Article 121

1. També dóna lloc a una indemnització d'acord amb el mateix procediment tota lesió que els particulars pateixin en els béns i els drets a què aquesta Llei es refereix, sempre que sigui conseqüència del funcionament normal o anormal dels serveis públics, o l'adopció de mesures de caràcter discrecional no fiscalitzables en la via contenciosa, sens perjudici de les responsabilitats que l'Administració pugui exigir dels seus funcionaris amb motiu d'això.

2. En els serveis públics concedits la indemnització va a càrrec del concessionari, excepte en el cas en què el dany l'hagi originat alguna clàusula imposada per l'Administració al concessionari i que sigui de compliment ineludible per a ell.

Article 122

1. En tot cas, el dany ha de ser efectiu, avaluat econòmicament i individualitzat amb relació a una persona o un grup de persones.

2. El dret de reclamar prescriu a l'any del fet que el va motivar. Un cop presentada la reclamació, s'entén desestimada pel transcurs de quatre mesos sense que l'Administració resolgui. A partir d'aquest moment, o de la notificació de la resolució expressa, si s'escau, comença a córrer el termini per al recurs contenciós administratiu procedent.

Article 123

Quan es tracti de serveis concedits, la reclamació s'ha de dirigir a l'Administració que va atorgar la concessió, en la forma que estableix el paràgraf segon de l'article 122, la qual ha de resoldre, tant sobre la procedència de la indemnització com sobre qui l'ha de pagar, d'acord amb el paràgraf segon de l'article 121. Aquesta resolució deixa oberta la via contenciosa administrativa, que pot utilitzar el particular o el concessionari, segons el cas.

TÍTOL V

Garanties jurisdiccionals

Article 124

D'acord amb el que disposa l'article 32, paràgraf segon, del Fur dels espanyols, ningú no pot ser expropiat si no és per causes d'utilitat pública o interès social, amb la indemnització prèvia corresponent i d'acord amb el que disposen les lleis.

Article 125

Sempre que sense haver-se complert els requisits substancials de declaració d'utilitat pública o interès social, necessitat d'ocupació i pagament o dipòsit previ, segons sigui procedent, en els termes que estableix aquesta Llei, l'Administració ocupi o intenti ocupar la cosa objecte de l'expropiació, l'interessat pot utilitzar, a banda dels altres mitjans legals procedents, els interdictes de retenir i recobrar, perquè els jutges l'emparin i, si escau, li reintegrin la seva possessió amenaçada o perduda.

Article 126

1. Contra la resolució administrativa que posi fi a l'expedient d'expropiació o a qualsevol de les peces separades, s'hi pot interposar un recurs contenciós administratiu, amb excepció del cas que preveu el número 3 de l'article 22.

2. Així mateix les dues parts poden interposar un recurs contenciós administratiu contra els acords que s'adoptin sobre el preu just. En aquest cas el recurs s'ha de fonamentar en la lesió quan la quantitat fixada com a preu just sigui inferior o superior en més d'una sisena part al que en aquest concepte hagi al·legat el recurrent o en el tràmit oportú.

3. En tot cas el recurs es pot fonamentar en un vici substancial de forma o en la violació o l'omissió dels preceptes que estableix aquesta Llei.

4. Es consideren de torn preferent els recursos compresos en aquest article.

Article 127

Un cop ferma la sentència dictada en la via contenciosa administrativa, se n'han de trametre còpies al ministeri interessat, a la Presidència del Govern i al ministeri d'Hisenda, als efectes oportuns.

Si la sentència es refereix a entitats locals, s'ha d'executar d'acord amb la seva legislació especial.

Article 128

En tots els casos en què, d'acord amb aquesta Llei, l'Administració estigui obligada a indemnitzar danys i perjudicis, la jurisdicció competent és la contenciosa administrativa.

DISPOSICIÓ ADDICIONAL¹⁸

En cas de nul·litat de l'expedient expropiatori, independentment de la causa última que hagi motivat l'esmentada nul·litat, el dret de l'expropiat a ser indemnitzat està justificat sempre que aquest acreditï haver patit per l'esmentada causa un dany efectiu i indemnitzable en la forma i les condicions de l'article 139 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú.

¹⁸ Disposició addicional afegida per la disposició final 2a.4 de la Llei 17/2012, de 27 de desembre, de pressupostos generals de l'Estat per a l'any 2013 (BOE núm. 312, de 28 de desembre, i suplement en català de la mateixa data). Amb efectes des de l'1 de gener de 2013.

DISPOSICIONS FINALS

Disposició final primera

Aquesta Llei entrarà en vigor al cap de quatre mesos d'haver-se promulgat.

Disposició final segona

Dins dels sis mesos de l'entrada en vigor s'ha de dictar el reglament general per a l'aplicació de la Llei.

Disposició final tercera

Queden derogades totes les disposicions que s'oposin al que estableix la Llei, i el Govern queda autoritzat perquè, a proposta d'una comissió designada pel ministre de Justícia, determini mitjançant un decret quines de les disposicions vigents sobre expropiació forçosa han de continuar en vigor.

DISPOSICIÓ TRANSITÒRIA

Els expedients d'expropiació iniciats abans de l'entrada en vigor d'aquesta Llei es regeixen per la legislació anterior. No obstant això, si el particular i l'entitat afectats per l'expropiació ho sol·liciten durant la tramitació de l'expedient i una vegada en vigor aquesta Llei, és aplicable la nova legislació. En aquest supòsit s'han de seguir els tràmits i les normes que s'hi estableixen.